

Vilniaus Universitetas
Filosofijos fakultetas
Informacijos visuomenės studijų centras

**LIETUVOS E. BANKININKYSTĖ KAIP REGIONINIO SKAITMENINIO SKLASTO
MAŽINIMAS**

Algirdas Bogdevičius
Informacijos visuomenės studijų
magistro darbas

Mokslinis vadovas: dr. doc. Arūnas Poviliūnas

TVIRTINU:

VILNIUS, 2008

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS.....	6
1. SKAITMENINĖ ATSKIRTIS LIETUVOJE.....	8
1.1. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES SAMPRATA.....	8
1.2. KIEKYBINIŲ LIETUVOS INFORMACIJOS VISUOMENĖS RODIKLIŲ ANALIZĖ ..	18
2. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMAS LIETUVOJE	32
2.1. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO REGLAMENTAVIMAS	32
2.2. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO PROJEKTŲ ANALIZĖ	36
3. E. BANKININKYSTĖ LIETUVOJE	45
3.1. E. BANKININKYSTĖ E. PASLAUGŲ KONTEKSTE	45
3.2. FOKUSUOTŲ DISKUSIJŲ GRUPIŲ INTERVIU ANALIZĖ	51
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	60
LITERATŪROS IR KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	63
PRIEDAI.....	68
1 PRIEDAS. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa	69
2 PRIEDAS. Fokusuotų diskusijų grupių interviu rezultatai	72

LIETUVOS E. BANKININKYSTĖ KAIP REGIONINIO SKAITMENINIO SKLASTO MAŽINIMAS

SANTRAUKA

Pastaraisiais metais skaitmeninės atskirties mažinimo problemos regionuose yra aktyviai nagrinėjamos tiek Lietuvos, tiek ir Europos Sąjungos mastu, todėl informacijos ir ryšių technologijų taikymas regioninių bendruomenių plėtrai yra aktuali, savalaikė ir perspektyvi tematika.

Šio mokslinio darbo pagrindiniai probleminiai tiriamieji klausimai:

- Ar Lietuvos regionuose egzistuoja skaitmeninis sklaidas?
- Kokiomis priemonėmis valstybės bei savivaldos institucijos siekia regionų gyventojų įtraukimo į informacijos visuomenės gretas?
- Kaip e. bankininkystės paslaugos įtakoja skaitmeninio sklaido mažinimą?

Todėl šio darbo tikslas – nustatyti ar e. bankininkystės paslaugos – viena iš pagrindinių Lietuvos regionų gyventojų įtraukimo į informacijos visuomenę priemonių.

Šiam tikslui pasiekti buvo atlikta valstybės bei savivaldos institucijų vykdomų skaitmeninės atskirties mažinimo projektų analizė, esamo informacijos visuomenės išsivystymo lygio nustatymas pasitelkiant statistinių duomenų analizę bei fokusuotų diskusijų grupių interviu.

Remiantis gautų tyrimų rezultatais parengti pasiūlymai kaip efektyviai didinti regionų gyventojų įtraukimą į informacijos visuomenės vystymosi procesus e. bankininkystės paslaugų pagalba.

Pagrindinių žodžių sąrašas: regioninio skaitmeninio sklaido mažinimas, e. bankininkystės priemonės.

E- BANKING AS REGIONAL DIGITAL DIVIDE REDUCTION IN LITHUANIA

SUMMARY

Recently the problems of regional digital divide reduction are the key discussion in Lithuania and ES, so the use of information and communication technologies (ICT) for community development is relevant and well-timed topic.

The main scientific questions of this work are those:

- Have the regions of Lithuania the problem of digital divide?
- Which instruments Lithuanian governmental and municipal institutions are using for the inclusion of the residents of regions into information society?
- How the e-banking services are influencing digital divide reduction?

The main objective of this work is to investigate are the e-banking services one of the main instruments of the inclusion of the Lithuanian regional residents into information society.

To reach this goal the revision and analysis of governmental and municipal institutions projects for the digital divide reduction was done and also the measurements of information society development level by analysis of statistical data and data gained from the focused discussion groups interview were accomplished.

As a result of those investigations a list of recommendations how effectively to increase the rate of the inclusion of the residents of regions into development processes of information society using instruments of e-banking services was proposed.

Keywords: reduction of regional digital divide, using e-banking services.

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 pav. Bazinis socialinės atskirties suvokimas	8
2 pav. Marginalinės socialinės atskirties grupės	9
3 pav. Struktūrinis socialinės atskirties modelis	10
4 pav. Institutai, įtakojantys socialinę atskirtį	12
5 pav. Kibererdvė	14
6 pav. Skaitmeninė atskirtis	15
7 pav. Skaitmeninė infrastruktūra	16
8 pav. Santykis namų ūkių turinčių asmeninį kompiuterį su turinčiais internetu namuose	18
9 pav. Namų ūkių apsirūpinimas kompiuteriais [19]	19
10 pav. Namų ūkiai, kurie naudojami internetu namuose [19].....	19
11 pav. Santykis tarp miesto ir kaimo namų ūkių	20
12 pav. Naudojimasis IRT Lietuvos apskrityse 2005 m.	21
13 pav. Namų ūkių apsirūpinimas kompiuteriais ir interneto naudojimas pagal pajamas	22
14 pav. NŪ apsirūpinimas kompiuteriais ir interneto naudojimas pagal pajamas 2007 m. [19] ..	22
15 pav. Asmenys, kurie naudojami kompiuteriu ir internetu pagal amžių.....	23
16 pav. Asmenys, kurie naudojami kompiuteriu ir internetu, pagal amžių 2007 m. [19]	24
17 pav. Naudojimasis internetu / el. paštu pagal gyventojų išsilavinimą (proc.).....	26
18 pav. Asmenų pasiskirstymas pagal naudojamąsi internetu ir užimtumą 2006 metais	27
19 pav. Naudojimosi internetu / el. paštu vietos Lietuvos apskrityse	28
20 pav. Interneto puslapiai ir e. paslaugų teikimas viešojo administravimo įstaigose [17].....	30
21 pav. RAIN projekto etapai [13].....	36
22 pav. RAIN tinklas [13].....	37
23 pav. VIC tinklas [3].....	38
24 pav. Regionų gyventojų lokacija	45
25 pav. Internetas naikina atstumus	46
26 pav. E. bankininkystės paslaugos	47
27 pav. Bankinių paslaugų infrastruktūra	48
28 pav. E. bankininkystės vartotojų rinka	49
29 pav. E. bankininkystės vartotojų sk. ir namų ūkių turinčių interneto prieigą koreliacija.....	49
30 pav. Naudojamos e. paslaugos (procentais nuo visų dalyvių, pateikusių atsakymą)	53
31 pav. E. paslaugų pranašumai (procentais nuo visų atsakymų skaičiaus)	54
32 pav. Skatinantys veiksniai (procentais nuo visų atsakymų skaičiaus)	54
33 pav. Atgrasantys veiksniai (procentas visų dalyvių, pateikusių atsakymą)	55
34 pav. Populiariausios ateities paslaugos (procentas visų dalyvių, pateikusių atsakymą)	55
35 pav. E. bankininkystės žinomumas (procentais visų atsakymų skaičiaus)	56
36 pav. E. bankininkystės paslaugų poreikis (procentais visų atsakymų skaičiaus).....	57
37 pav. Naudojamų e. bankininkystės sistemų kiekis (procentais visų atsakymų skaičiaus)	57
38 pav. Populiariausios e. bankininkystės paslaugos (% visų dalyvių, pateikusių atsakymą).....	58
39 pav. Pageidaujamos papildomos galimybės (procentais visų atsakymų skaičiaus).....	58
1 lent. Namų ūkių apsirūpinimas asmeniniais kompiuteriais ir naudojimas internetu [19]	18
2 lent. Priežastys, dėl kurių namų ūkiai nesinaudoja internetu namuose	25
3 lent. Savivaldybių viešų bibliotekų aprūpinimas kompiuteriais [20].....	29
4 lent. Naudojimasis internetu asmeniniais tikslais [19].....	29
5 lent. Naudojimasis valstybės ir savivaldos institucijų teikiamomis e. paslaugomis	31

ĮVADAS

Skaitmeninės atskirties mažinimui, tiek Lietuvoje, tiek ir Europos Sąjungoje pastaruosiu metu skiriama vis daugiau ir daugiau dėmesio. Pavyzdžiui, 14-tosios LR Vyriausybės programoje (2006 – 2008 m.) yra numatyta pasiekti, kad daugelis Lietuvos gyventojų gebėtų naudotis kompiuteriu, o taip pat, visoje šalies teritorijoje išplėtoti viešųjų interneto prieigos centrų tinklą bei pasiekti, kad, gyventojams ir verslo subjektams internetu būtų teikiamos elektroninės valdžios paslaugos. Be to, šie uždaviniai yra įtraukti ir į pirmaeilį LR Vyriausybės darbų sąrašą.

Suteikdama naują pradžią Lisabonos strategijos įgyvendinimui, ES komisija pasiūlė naują strateginę programą „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“, kurioje numatyta stiprinti socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą (ypač atsiliekančiuose regionuose), darant informacijos ir ryšių technologijų gaminius ir paslaugas labiau naudingas ir prieinamas visiems piliečiams.

Mokslo pasaulyje skaitmeninės atskirties ir informacijos visuomenės plėtros problemas nagrinėja M. Castells, N. Selwyn, M. Mitchell, M. P. Šaulauskas, A. Poviliūnas ir kiti mokslininkai.

Šie faktai rodo, kad informacijos ir ryšių technologijų taikymas bendruomenių plėtrai yra aktualu, savalaikė ir perspektyvi tematika.

Darbo objektas – elektroninių paslaugų infrastruktūra Lietuvoje ir jos galimybės mažinti skaitmeninį sklaidą regionuose.

Todėl šio darbo tikslas – nustatyti ar e. bankininkystės paslaugos – efektyvi, regionų gyventojų įtraukimo į informacijos visuomenę, priemonė.

Tikslams pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

- išanalizuoti kompiuterių, interneto ir elektroninių paslaugų naudojimo Lietuvoje rodiklius;
- ištirti valstybės ir savivaldos institucijų veiksmus, nukreiptus į skaitmeninės atskirties mažinimą (ypač Lietuvos regionuose);
- nustatyti regionų gyventojų poreikius įsitraukimui į informacijos visuomenę;
- išsiaiškinti teorines skaitmeninės atskirties mažinimo ir informacijos visuomenės vystymo prielaidas;

- įvardinti e. bankininkystės paslaugų galimybes įtraukti regionų gyventojus į informacijos visuomenės gretas.

Darbe keliamos **hipotezės**:

- Lietuvos regionų gyventojai yra skaitmeniškai atskirti nuo Lietuvoje besiformuojančios informacijos visuomenės.
- Valstybės bei savivaldos institucijų vykdomi projektai neužtikrina regionų gyventojų įsitraukimo į informacijos visuomenę.
- E. bankininkystės paslaugos – viena iš pagrindinių, regionų gyventojų įtraukimo į informacijos visuomenę, priemonių.

Darbe naudojami šie moksliniai **tyrimo metodai**:

- mokslinės (Poter A. B. „*Zones of silence: a framework beyond the digital*“, R. Brazienė, J. Guščinskienė „Socialinės atskirties modeliai Lietuvoje“, Selwyn. N. „*Rethinking digital divide in adult education*“, Castells M. „Tinklaveikos visuomenės raida. Informacijos amžius“), teisinės (LR Vyriausybės nutarimai „Dėl nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos“ ir „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros patvirtinimo“), o taip pat kitos informacinės literatūros ir dokumentų analizė bei apibendrinimas;
- statistinių duomenų (šaltiniai: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, *Statistical Office of the European Communities*) sisteminimas bei statistinė ir antrinė duomenų analizė;
- siekiant gauti nuodugnesnių ir labiau giluminių, svarstomų klausimų paaiškinimų, bus panaudotas fokusuotų diskusijų grupių interviu metodas, leidžiantis papildyti antrinės statistinių duomenų analizės metu gautus rezultatus.

1. SKAITMENINĖ ATSKIRTIS LIETUVOJE

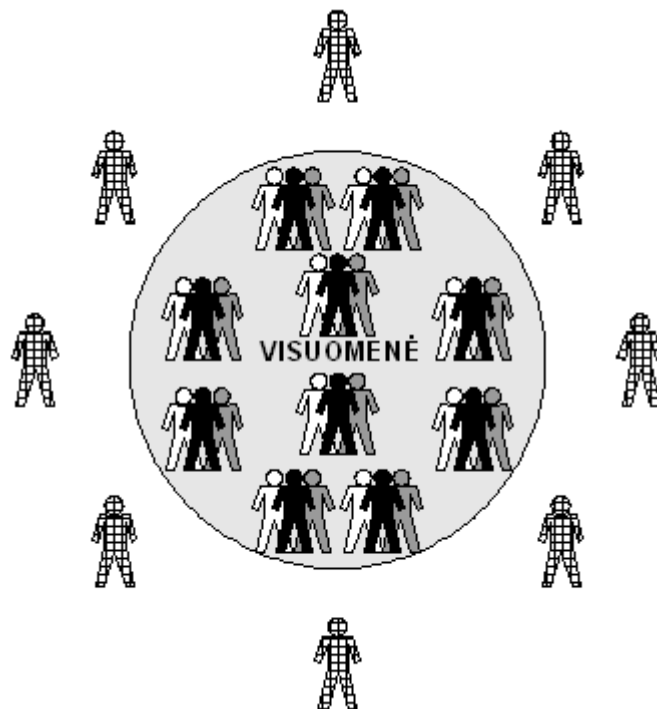
1.1. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES SAMPRATA

Žvelgiant pro istorinę prizmę, socialinės atskirties terminas buvo pradėtas vartoti palyginus neseniai. Akademinė diskusija socialinės atskirties tematika prasidėjo prieš keturis dešimtmečius, o pats terminas pirmą kartą pavartotas „1970 m. Lenoiro knygos, kurioje jis nagrinėjo Prancūzijos socialinio administravimo silpnąsias ir stipriąsias puses, pavadinime.“ [38].

Visuotinį vartojimą šis terminas įgavo prieš dešimtmetį, kuomet ES ir JAV pradėjo labiau koncentruotis į socialinės apsaugos problemas, tokias kaip ilgalaikė bedarbystė, imigracija, nekvalifikuota darbo jėga. Taip pat šis terminas dažnai vartojamas žemiausiojo visuomenės sluoksnio tyrimuose.

Aiškinamasis socialinės apsaugos terminų žodynas [22] pateikia štai tokį apibrėžimą – „Socialinė atskirtis (angl. *Social exclusion*) – visuomenės atsisakymas atskirų savo narių (pavyzdžiui, benamių, narkomanų), jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan.“.

Remiantis šiuo apibrėžimu, bendrabūvio narių tarpusavio santykių modelį galime pavaizduoti, kaip parodyta žemiau:

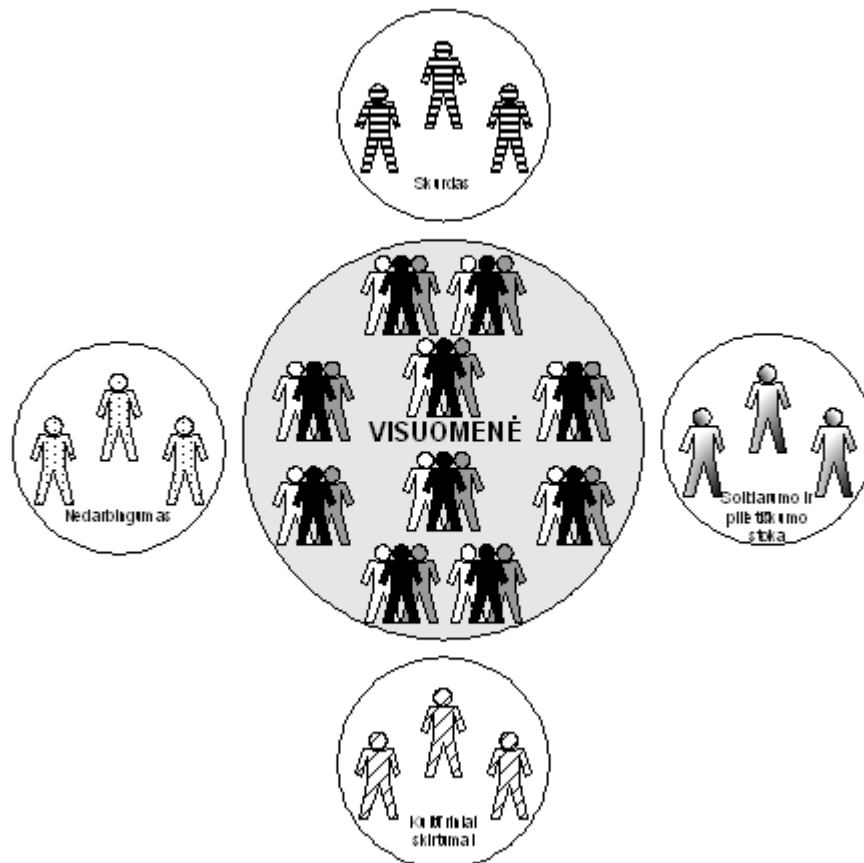
1 pav. Bazinis socialinės atskirties suvokimas

Bendrabūvio nariai skiriami į tuos, kurie priklauso visuomenei ir tuos kurie – ne.

Deja, šis modelis galėjo būti reprezentacinis tik kelis dešimtmečius atgal, kai vienintelė skiriama socialinės atskirties priežastis buvo skurdas. Šiandien tiriant socialiai atskirtus asmenis, aiškiai matosi, kad bendroje socialiai atskirtų asmenų aibėje atskiri individai ar jų grupės pasižymi savybėmis, priešingomis kitiems tos pačios aibės nariams. Todėl siekiant tiksliau nustatyti socialinės atskirties reiškinį būtina įvardinti nuo ko yra atskirtas ir kas sąlygoja konkretaus individo ar jų grupės socialinę atskirtį.

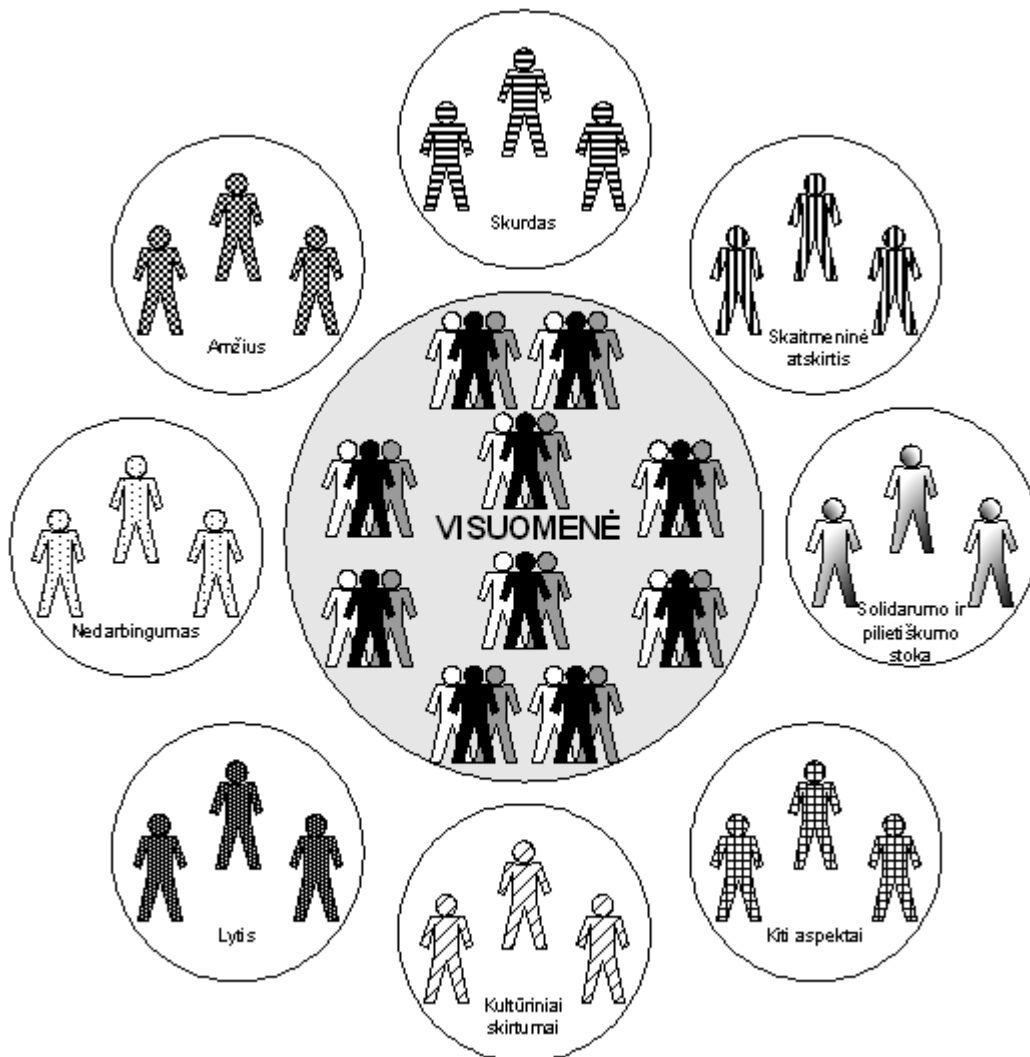
Nagrinėjant atskirų užsienio šalių praktiką, vieningos nuomonės, kurie socialinės atskirties aspektai yra dominuojantys, irgi nėra. Kaip pavyzdį galima paminėti dažniausiai pasitaikančius socialinės atskirties aspektus, dalinančius atskirtuosius į atskiras marginalines grupes: D. Britanijoje dominuoja skurdas, nedarbas, kultūriniai skirtumai, tuo tarpu Vokietijoje – tik nedarbas, o JAV – tik kultūriniai skirtumai, bet štai Prancūzijoje solidarumo ir pilietiškumo stoka [27] [28]. Todėl šiuo atveju, bendrabūvio narių tarpusavio santykių modelis turi būti vaizduojamas kiek kitaip:

2 pav. Marginalinės socialinės atskirties grupės

Nors socialinės atskirties sąvokos reikšmė vis dar dažnai sietina su skurdu, nedarbu, pilietinės visuomenės nebuvimu, šis reiškinys yra daug platesnis. Pasak P. Littlewood ir S. Herkommer „socialinė atskirtis yra apibrėžiama kaip multi-dimensinė, išsami ir dinamiška sąvoka.“ [34].

Todėl šiandieninių realiųjų kontekste labiau tinka naudoti kitą, platesnį socialinės atskirties apibrėžimą: „Socialinė atskirtis nurodo socialines grupes, kurios yra menčiau integruotos į visuomenę ir kurios turi mažiau arba visai neturi galimybių dalyvauti politiniame, socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame visuomenės gyvenime.“ [25]. Šis apibrėžimas leidžia dar labiau papildyti bendrabūvio narių tarpusavyo santykių modelį:

3 pav. Struktūrinis socialinės atskirties modelis

Dominuojantys socialinės atskirties aspektai labiausiai priklauso nuo socialinių bendrabūvio realiųjų. Kiekvienu atskiru bendrabūvio atveju gali formuotis skirtingos marginalinės grupės. Be to, marginalinėms grupėms priskiriami individai nebūtinai turi būti susiję tarpusavyje

ir turėti suvokimą apie priklausymą vienai ar kitai marginalinei grupei. Dažnai būtent dėl to, kad tarp šių individų nėra tarpusavio sąryšio, jų socialinė atskirtis tik gilėja.

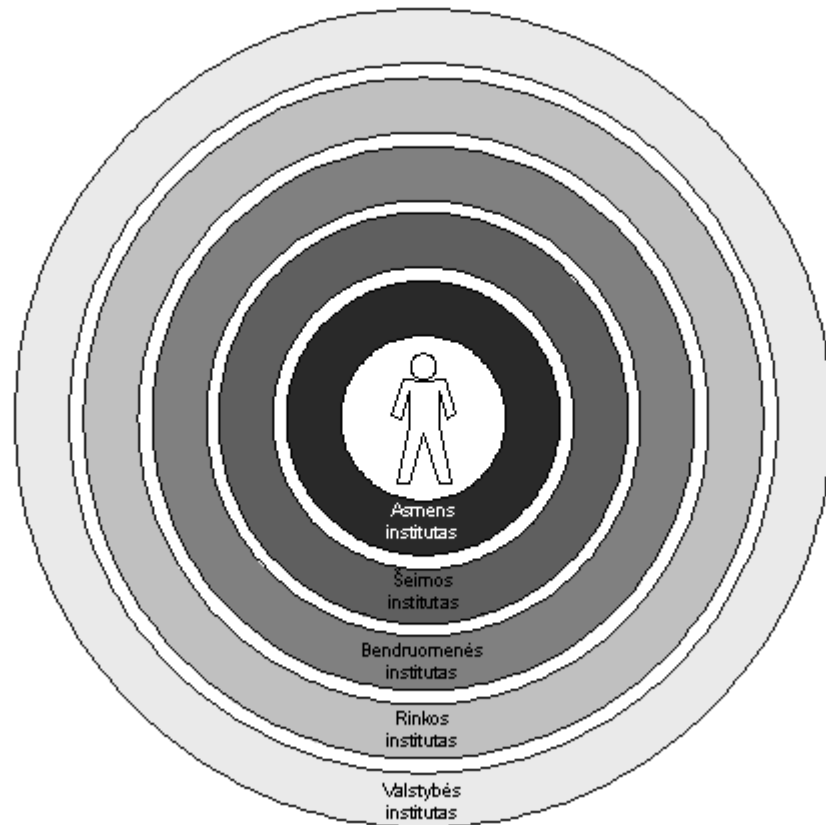
Siekiant suprasti individo įtraukimo į socialinę atskirtį priežastis, yra būtina išanalizuoti jį supančią socialinę aplinką. Mokslinėje literatūroje įvardijamos tokios pagrindinės priežastys – „nepakankamos galimybės naudotis švietimo bei tobulinimosi galimybėmis, nepilnavertė padėtis darbo rinkoje ir mažos pajamos.“ [34].

Atidžiau nagrinėjant visą priežasčių aibę bei mokslinę literatūrą [35] [39], galima išskirti kelis pagrindinius institutus, labiausiai įtakojančius individo įtraukimą į socialinę atskirtį.

- Asmens institutas – siejamas su individo psichologinėmis problemomis dėl kurių jis nustoja laikęs save visuomenės dalimi. Tai sąlygoja didžiausią atsiribojimą ir giliausią socialinę atskirtį.
- Šeimos institutas – siejamas su individo atotrūkiu nuo šeimos, kuomet jis nebepasitiki šeima, atvirai konfliktuoja su šeimos nariais, paslaptimis atskiria savo individualų gyvenimą nuo šeimyninio.
- Bendruomenės institutas – siejamas su atsiskyrimu nuo draugų, kaimynų, darbo kolektyvo bei kitų, asmeninį kontaktą su individu palaikančių asmenų. Dažniausiai tą įtakoja kultūriniai skirtumai, tai pat kai asmeniniai tikslai išsiskiria su bendrais interesais.
- Rinkos institutas – siejamas su problemomis, kurios atsiranda kuomet asmuo dėl finansinių galimybių negali įsigyti ilgalaikių daiktų ar turto, įprastų plataus vartojimo prekių ir pan.
- Valstybės ir savivaldos institutas – siejamas su problemomis, kurios atsiranda tuomet, kai valstybiniai ištekliai ir paslaugos paskirstomos netolygiai ir nepasiekia tam tikrų socialinių grupių ar atskirų individų.

Dažniausiai socialinė atskirtis prasideda nuo valstybės ir savivaldos instituto veiklos padarinių ir palaipsniui pereina prie asmens instituto žlugimo. Kuo gilesnis socialinės atskirties lygis, tuo ją įveikti yra sunkiau.

Tai leidžia suformuoti žemiau pateiktą institutų sąveikos modelį:

4 pav. Institutai, įtakoiantys socialinę atskirtį

Šiame darbe daugiausia dėmesio skiriama ne tiek socialinei atskirčiai bendrąja prasme, o būtent vienai iš socialinės atskirties apraiškų – **skaitmeninei atskirčiai**, priskiriamai postmodernių reiškinių grupei.

Skaitmeninės atskirties ar skaitmeninio sklauto terminas (angl. *Digital exclusion, Digital divide*), bendrąja prasme, apibrėžia socialinės atskirties formą, kuri skiria bendrabūvio narius į tuos, kurie turi prieigą prie skaitmeninių technologijų ir tuos, kurie – ne.

Kiek tiksliau ši samprata apibrėžiama literatūroje – „terminas „skaitmeninė atskirtis“ reiškia atskirtį tarp įvairiuose socio-ekonominiuose sluoksniuose esančių individų, namų ūkių, verslo struktūrų ir geografinių regionų pagal jų prieigos prie IRT (informacijos ir ryšių technologijų) galimybes bei interneto panaudojimą įvairiems tikslams.“ [14].

Siekiant geriau suprasti skaitmeninės atskirties fenomeną, visų pirma reikia suprasti nuo ko vis dėl to yra atskirti tam tikri individai. Dažnai kalbant apie skaitmeninę atskirtį, akcentuojama kompiuterinės įrangos problema. Susidaro įspūdis, kad įteikus atskirtajam asmeniui kompiuterį, jis iš karto eliminuojamas iš šios marginalinės grupės.

Klausimas: ar asmuo, įjungiantis kompiuterį tik tam, kad galėtų sužaisti soliterį (kompiuterinis kortų žaidimas) yra mažiau socialiai atskirtas nuo asmens, neturinčio kompiuterio ir žaidžiančio tą patį soliterį tikromis kortomis? Ieškant atsakymo į šį klausimą mokslinėje literatūroje taip pat aptinkamos abejonės ar fizinė prieiga prie kompiuterinės technikos panaikina skaitmeninę asmens atskirtį – „šios problemos nuolat ir nuolat kartojasi viso pasaulio technologiniuose projektuose, kurie per daug fokusuojami į techninės ir programinės įrangos įsigijimus, skiriant nepakankamą dėmesį žmonėms ir juos supančioms socialinėms sistemoms, kurios pirmiausia turi būti pakeistos tam, kad įdiegtos technologijos būtų efektyvios.“ [40].

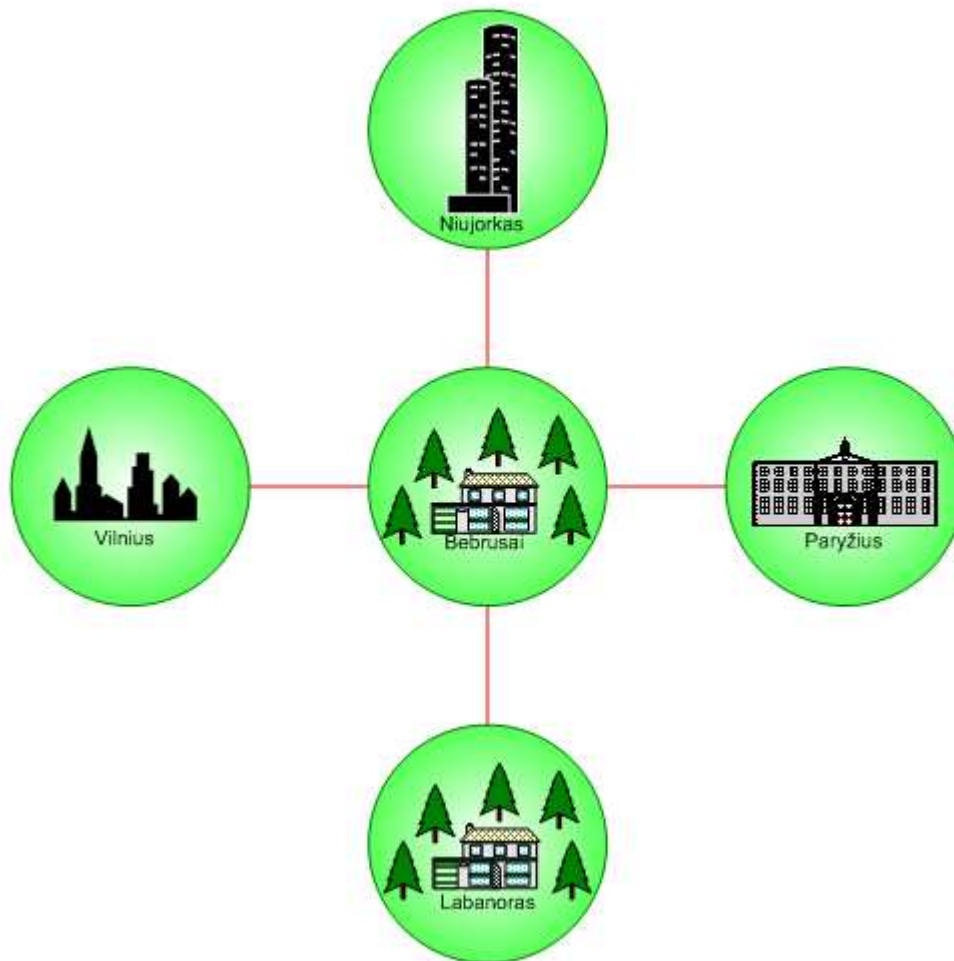
Pasak N. Selvyn, „IRT prieiga ir skaitmeninis sklaidas yra hierarchinės, o ne dichotominės koncepcijos“ [36]. Tai reiškia, kad asmens prieiga prie IRT nereiškia, kad jis nėra atskirtas skaitmeniniu sklaidu ir atvirkščiai.

Tai įrodo, kad kuriant inovacines skaitmeninės atskirties įveikimo priemones, reikia skirti pastangas ne tiesioginiam asmens kontaktui su technine įranga, o sukurti galimybes asmens priėjimui prie papildomų resursų, kurie įgalins naudoti technologijas kasdieninėje veikloje. Tam pritaria ir M. P. Šaulauskas „skaitmeninis sklaidas yra ne tik technologinė, bet ir finansinė, ne demografinė ir ne etninė ar regioninė kategorija. Kaip ir socialinė atskirtis ar kuri nors kita pamatinė sociologema, skaitmeninis sklaidas žymi nevienalytį ir nuolat kintantį socialinio audinio darinį.“ [37].

Sudėtingiausias uždavinys palankios terpės sukūrimui – asmens elgesio keitimas ir jį supančių institucijų (valstybės ir savivaldos, verslo, bendruomenės) veiklos reorganizavimas. Taip pat reikia nepamiršti ir edukacinių priemonių, tokių kaip mokymų organizavimas, medžiagos savarankiškomis studijoms paruošimas ir pan.

Toliau ieškant atsakymo, nuo ko yra atskiriamas žmogus patekęs į skaitmeninę atskirtį, susiduriame su kibererdvės fenomenu. „Kibererdvė – virtuali vieta, kuri fiziškai neegzistuoja.“ [31].

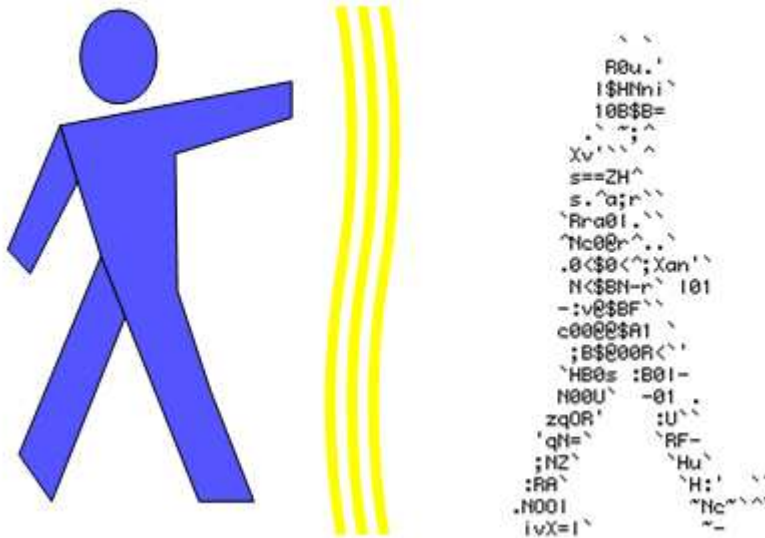
Tai tarsi kitas pasaulis, atskiras bendrabūvis, kuriame kompiuterinių tinklų pagalba žmonės iš įvairių pasaulio vietų gali susitikti, bendrauti, užsiimti verslu ar net seksu, niekur neišeidami iš namų (5 pav.).

5 pav. Kibererdvė

„Naujoji komunikacijos sistema radikaliai transformuoja erdvę ir laiką – pamatines žmogaus gyvenimo plotmes. Vietovės netenka savo kultūrinės istorinės, geografinės reikšmės ir yra re-integruojamos į funkcinis tinklus ar vaizdų koliažus: taip yra kuriama srautų erdvė, kuri išstumia vietų erdvę.“ [26].

Tampa akivaizdu, kad skaitmeninė atskirtis – tai ta riba, kuri skiria asmenis, patenkančius į kibererdvę ir asmenis, negalinčius ten patekti (6 pav.).

6 pav. Skaitmeninė atskirtis

Šiame informacijos amžiuje, siekiant išlikti konkurencingais, bendrabūvio nariams yra nepaprastai svarbu turėti galimybę „susiskaitmeninti“ (turėti laisvą prieigą prie kibernetinės erdvės). Būtent dalyvavimas kibernetinės visuomenės vystymosi procese ir atskiria vienus fizinio bendrabūvio narius nuo kitų.

Sekantis skaitmeninės atskirties aspektas literatūroje vadinamas „tylos zonomis“. Skaitmeninės visuomenės žemėlapyje tylos zonos susidaro tuomet kai dėl nepakankamai kokybiškų IRT paslaugų asmenys, įtraukti į skaitmeninį gyvenimą, palaipsniui iš jo pasitraukia – „tai yra vietovės, bendruomenės, namų ūkiai tiek išsivysčiusiose, tiek ir besivystančiose šalyse, kur dėl nepakankamos prieigos prie IRT, žmonių balsai išlieka neišgirsti.“ [33].

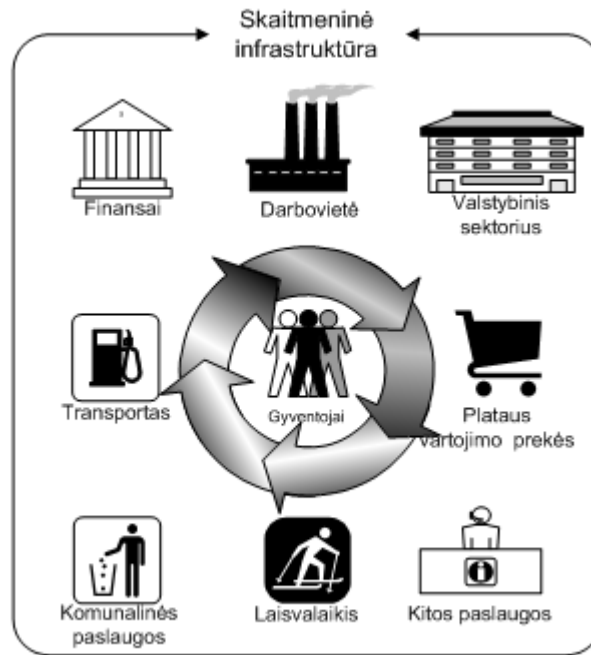
Dažnai skirstant asmenis į atskirtus ir įtrauktuosius, vertinama tik ar konkretus asmuo turi prieigą prie interneto resursų. Nors šis kriterijus yra vienas iš pagrindinių, bet iš tiesų pasikliauti vien juo yra klaidinga, būtina jo diversifikacija lygiais. Kaip pavyzdį galima paminėti kelis skirtingus prieigos prie tinklo resursų variantus:

1. Plačiajuosčiu interneto ryšiu, iš namų besinaudojantis asmuo;
2. Interneto kavinių paslaugomis besinaudojantis jaunuolis;
3. Iš bibliotekos, esančios už 20 km nuo namų, modemo pagalba besijungiantis regiono gyventojas.

Akivaizdu, kad valstybė bus daugiausiai investavusi į regiono gyventojų įtraukimą į skaitmeninę visuomenę. Taip pat akivaizdu, kad regiono gyventojas bus pirmasis iš šių trijų asmenų, kuris palaipsniui pereis į tylos zoną.

Žinoma, prieigos prie IRT kokybė labai priklauso nuo regiono geopolitinės ir ekonominės padėties, todėl suprantama, kad kiekvienam bendrabūvio asmeniui sudaryti aukščiausios kokybės prieigą – utopija. Todėl reikia ieškoti kitų sprendimų kaip galima kovoti su tylos zonų atsiradimu ar bent jau stabdyti jų vystymąsi bei išplitimą.

Vienas iš pagrindinių būdų – elektroninių paslaugų infrastruktūros sukūrimas (7 pav.).

7 pav. Skaitmeninė infrastruktūra

Tai reiškia, kad kibererdvėje asmeniui turi būti prieinamos daugelis tų pačių paslaugų, kurios jam yra prieinamos ir fiziniame erdvėje.

Žinant, kad kibererdvės neriboja nei laikas nei geografiniai atstumai nei politiniai veiksniai, galima teigti, kad einant šiuo keliu fizinioms paslaugoms yra sukuriama stipri konkurencinė aplinka. Kas savo ruožtu neabejotinai skatins skaitmeninės visuomenės vystymąsi ir naujų narių savanorišką įsitraukimą.

Taikant šias priemones belieka tik pasirūpinti būsimųjų vartotojų edukacija. Suaugusiųjų mokymai naudotis IRT yra viena iš pagrindinių skaitmeninės atskirties mažinimo priemonių.

„Teiginys, kad viešosios politikos priemonėmis IRT galima padaryti neatsiejama visų žmonių gyvenimo dalimi yra diskutuotinas, bet kuriant pilnavertę informacinę visuomenę, suaugusiųjų mokymo negalima palikti nuošaly.“ [36]. Suaugusiųjų mokymai akcentuojami būtent todėl, kad šiuo metu daugelyje šalių į vidurinės mokyklos programą jau yra įtraukti IRT dalykai, be to, vaikai yra daug imlesni naujovėms nei suaugusieji.

Apibendrinimas:

Nustatant ar asmuo yra atskirtas skaitmeniniu sklastu, būtina diversifikuoti prieigos prie IRT kriterijų, vertinant ne tik ar yra fizinė prieiga prie skaitmeninių technologijų, bet ir ar jos – naudojamos prasmingai.

Asmenys turintys galimybę naudotis IRT bei dalyvauti informacijos visuomenės vystymosi procesuose, bet dėl nepakankamos motyvacijos nesinaudojantys IRT ar naudojantys jas neprasmingai, informacijos visuomenės skaitmeniniame žemėlapyje sudaro „tylos zonas“.

1.2. KIEKYBINIŲ LIETUVOS INFORMACIJOS VISUOMENĖS RODIKLIŲ ANALIZĖ

Nors paskutiniaisiais metais kompiuterių ir interneto naudojimas Lietuvoje auga palyginti sparčiai, tačiau Lietuvai, kaip ir daugumai naujųjų ES valstybių narių, prieigos prie interneto klausimas kol kas išlieka labai aktualus.

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinama – Statistikos departamentas) duomenimis, 2007 metų I ketvirtį (1 lent.):

- asmeninį kompiuterį turėjo **42** procentai;
- internetu namuose naudojosi **40,3** procentai namų ūkių.

1 lent. Namų ūkių apsirūpinimas asmeniniais kompiuteriais ir naudojimas internetu [19]

Procentais Per cent		2000	2001	2002	2003 ¹	2004	2005	2006	2007	
Namų ūkiai, turintys asmeninį kompiuterį		5,3	8,5	12,0	19,3	25,0	29,0	36,5	42,0	<i>Households possessing a personal computer</i>
Namų ūkiai, turintys interneto prieigą namuose		2,3 ²	3,2 ²	4,1 ²	6,2	10,6	14,4	31,7	40,3	<i>Households having access to the Internet at home</i>

¹ Nuo 2003 m. tyrimo laikotarpis – pirmasis metų ketvirtis.

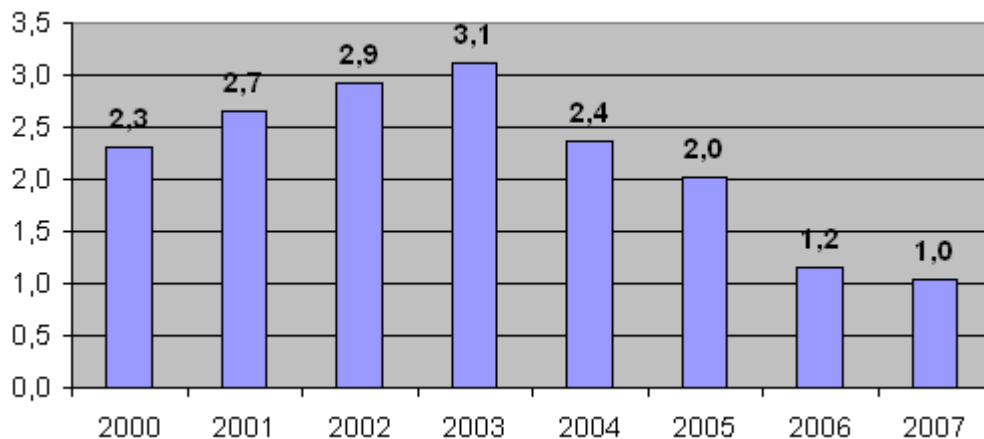
¹ Since 2003 reference period: first quarter of the year.

² Tik per asmeninį kompiuterį, t. y. neįskaitant naudojimosi internetu per mobilųjį telefoną ar kitus prietaisus.

² Only via PC. Accessing the Internet via a mobile phone and other devices is excluded.

Šie duomenys rodo, kad:

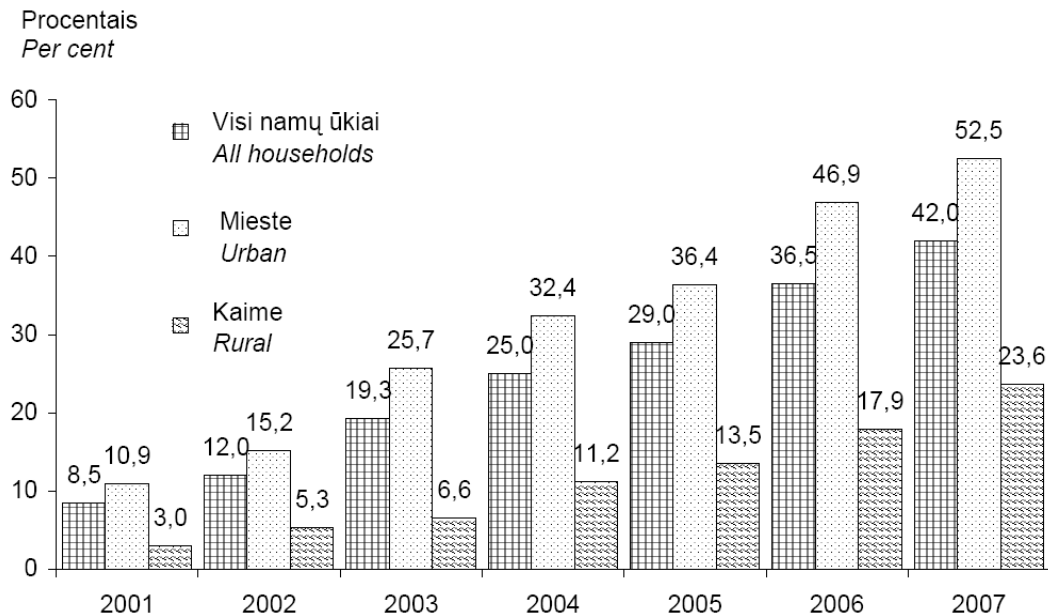
- asmeninis kompiuteris visoje Lietuvoje tampa neatsiejama namų ūkio dalimi;
- laikui bėgant gyventojai suprato, kad pats kompiuteris savaime nėra jau toks vertingas, koks jis gali būti pajungus jį prie interneto. Todėl šiandien praktiškai visi namų ūkiai naudoja asmeninį kompiuterį pareigai prie interneto (8 pav.).

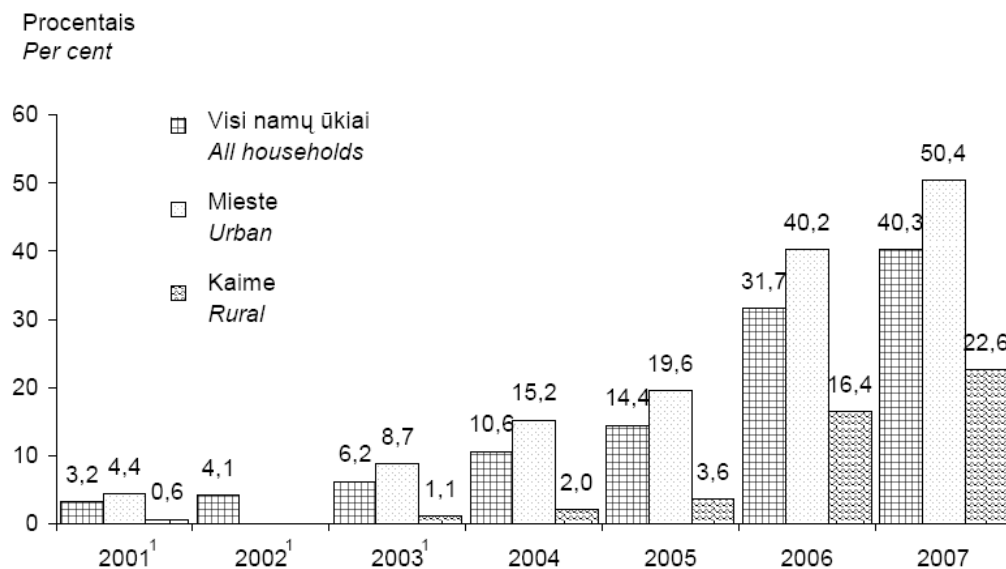
8 pav. Santykis namų ūkių turinčių asmeninį kompiuterį su turinčiais internetą namuose

Tačiau nepaisant spartaus pastarųjų metų augimo, pagal interneto skvarbą namų ūkiuose, Lietuva vis dar atsilieka nuo ES 27 vidurkio – 54% [21]. Tuo tarpu atskiros šalys lenkia Lietuvą kone dvigubai, pvz.: Nyderlandai – 83%, Švedija – 79%.

Toliau nagrinėjant padėti Lietuvos regionuose matome ryškų skirtumą tarp padėties miestuose ir kaime.

9 pav. Namų ūkių apsirūpinimas kompiuteriais [19]

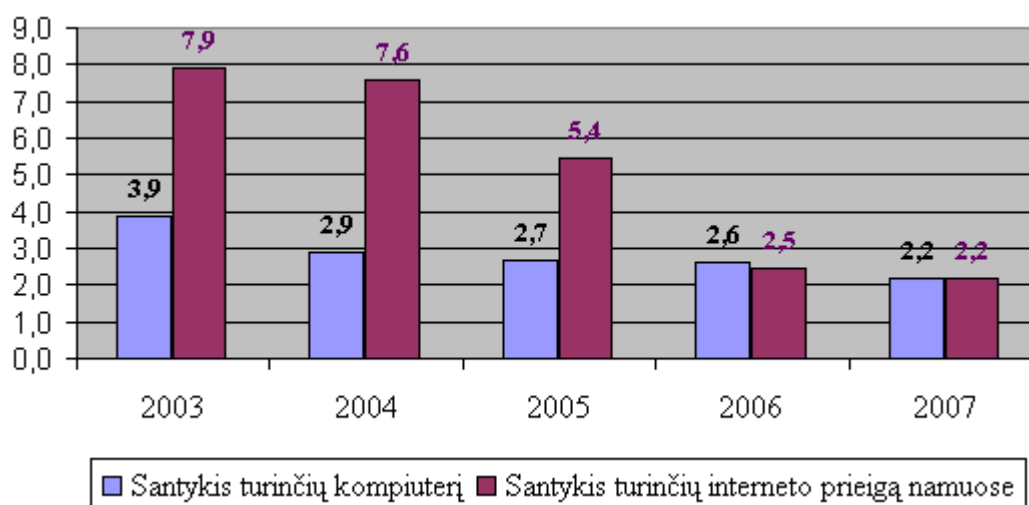
¹ Tik per kompiuterį, t. y. neįskaitant naudojimosi internetu per mobiliųjų telefoną ar kitus prietaisus.

¹ Only via PC. Accessing the Internet via mobile phone and other devices is excluded.

10 pav. Namų ūkiai, kurie naudojami internetu namuose [19]

Pateikti duomenys rodo, kad tiek apsirūpinimas asmeniniais kompiuteriais, tiek naudojimas internetu namų ūkiuose esančiuose regionuose sparčiai auga, bet vis tiek beveik dvigubai atsilieka nuo miesto rodiklių.

Tačiau miesto ir kaimo namų ūkių turinčių asmeninį kompiuterį santykio palyginimas su miesto ir kaimo namų ūkių turinčiais internetu prieigą namuose santykiu (11 pav.) , rodo kad pastaruoju metu kaimo namų ūkiai, taip pat kaip ir namų ūkiai mieste, kompiuterio įsigijimą sieja su internetu prieiga, nors, pavyzdžiui 2003 – 2005 m. namų ūkiai kaime į asmeninį kompiuterį žiūrėjo, kaip į galutinį tikslą, o ne kaip į priemonę internetui pasiekti.

11 pav. Santykis tarp miesto ir kaimo namų ūkių

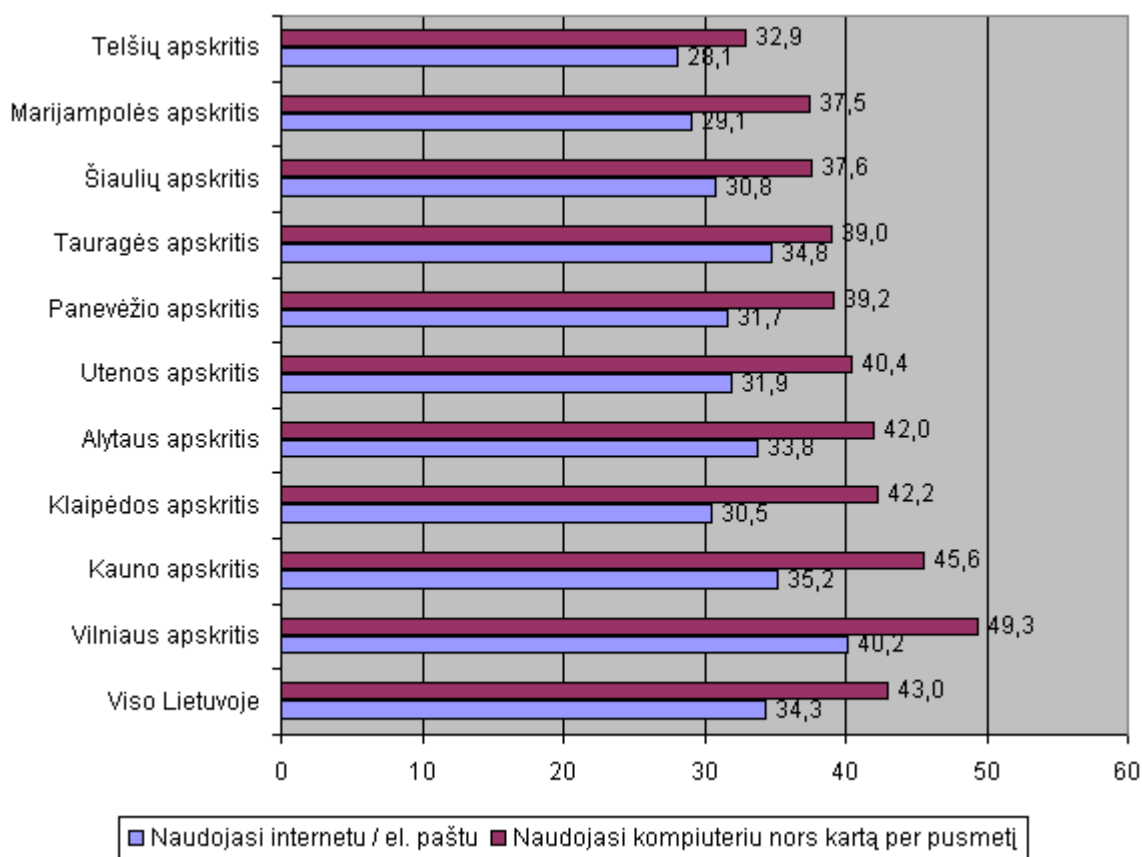
Toliau nagrinėjant padėtį Lietuvos regionuose, pasitelksiu 2005 metais „TNS Gallup“ atlikto informacinės visuomenės plėtros Lietuvos regionuose tyrimo duomenis [6].

Pagal naudojimąsi kompiuteriu, Vilniaus apskrities gyventojai užima lyderio poziciją (49,3 proc.), tuo tarpu Telšių apskrityje kompiuteriais naudojasi mažiausias skaičius apklaustų gyventojų (32,9 proc.).

Panašios tendencijos išlieka ir tarp naudojančių internetą arba elektroninį pašta: Vilniaus apskrityje – daugiausia (40,2 proc.), Telšių apskrityje – mažiausia (28,1 proc.) naudotojų (12 pav.).

43 proc. 15 – 74 metų amžiaus Lietuvos gyventojų personaliniu kompiuteriu naudojami bent kartą per pastaruosius 6 mėnesius, tuo tarpu 52,3 proc. apklaustųjų prisipažino niekada nesinaudoję kompiuteriu.

85,2 proc. besinaudojančių kompiuteriu naudojami juo bent kartą per savaitę ir dažniau, iš jų 50,9 proc. – kiekvieną dieną.

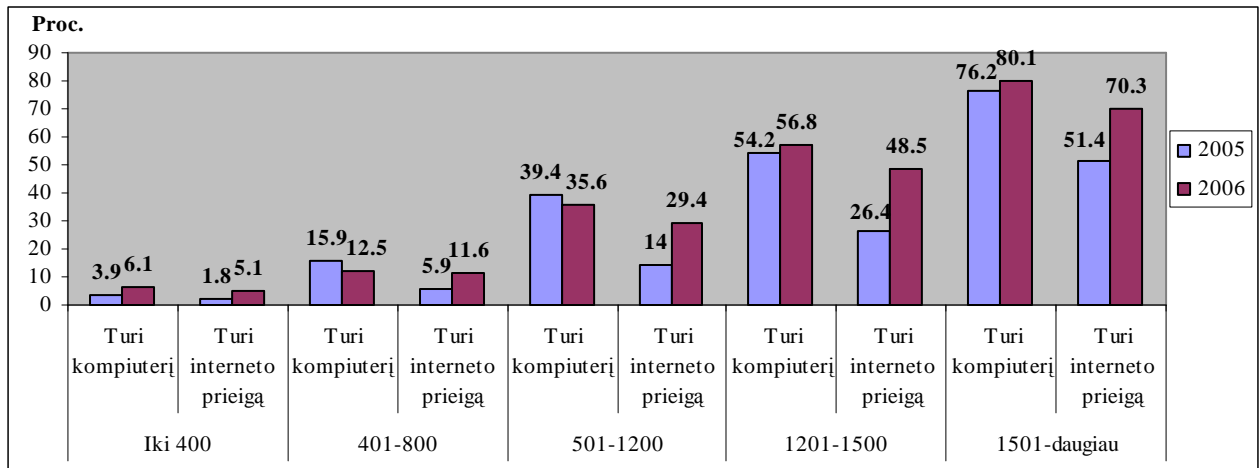

12 pav. Naudojimas IRT Lietuvos apskrityse 2005 m.

Šie duomenys tik patvirtina nuostatą, kad jau kelis metus daugumai Lietuvos gyventojų kompiuteris pats savaime nėra pridėtinę vertę sukeliantis daiktas, o tiesiog įrenginys skirtas interneto prieigai palaikyti.

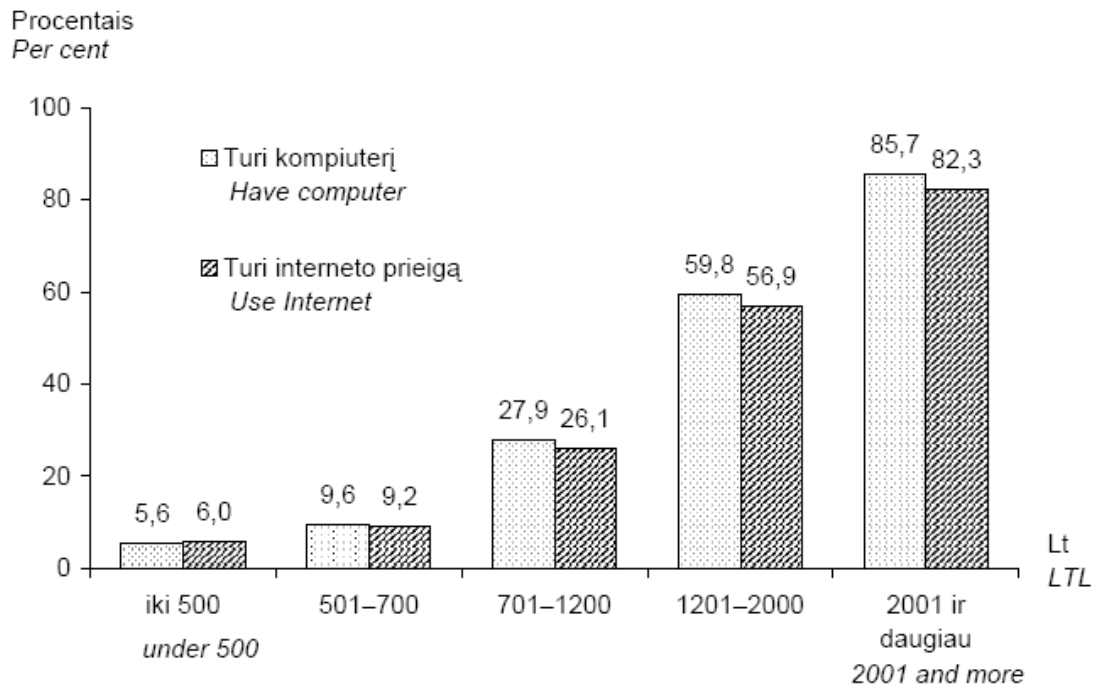
Kitas faktorius lemiantis skaitmeninę atskirtį – pajamos. Todėl reikia įvertinti apsirūpinimo kompiuteriais bei interneto naudojimo priklausomybę nuo namų ūkio pajamų.

Statistikos departamento duomenimis [18] 2006 metų pradžioje virš 80 proc. namų ūkių, kurių mėnesio pajamos viršijo 1500 litų, turėjo asmeninį kompiuterį, internetą – virš 70 proc.

13 pav. Namų ūkių apsirūpinimas kompiuteriais ir interneto naudojimas pagal pajamas

Labai panaši situacija buvo užfiksuota ir 2007 m.

14 pav. NŪ apsirūpinimas kompiuteriais ir interneto naudojimas pagal pajamas 2007 m.

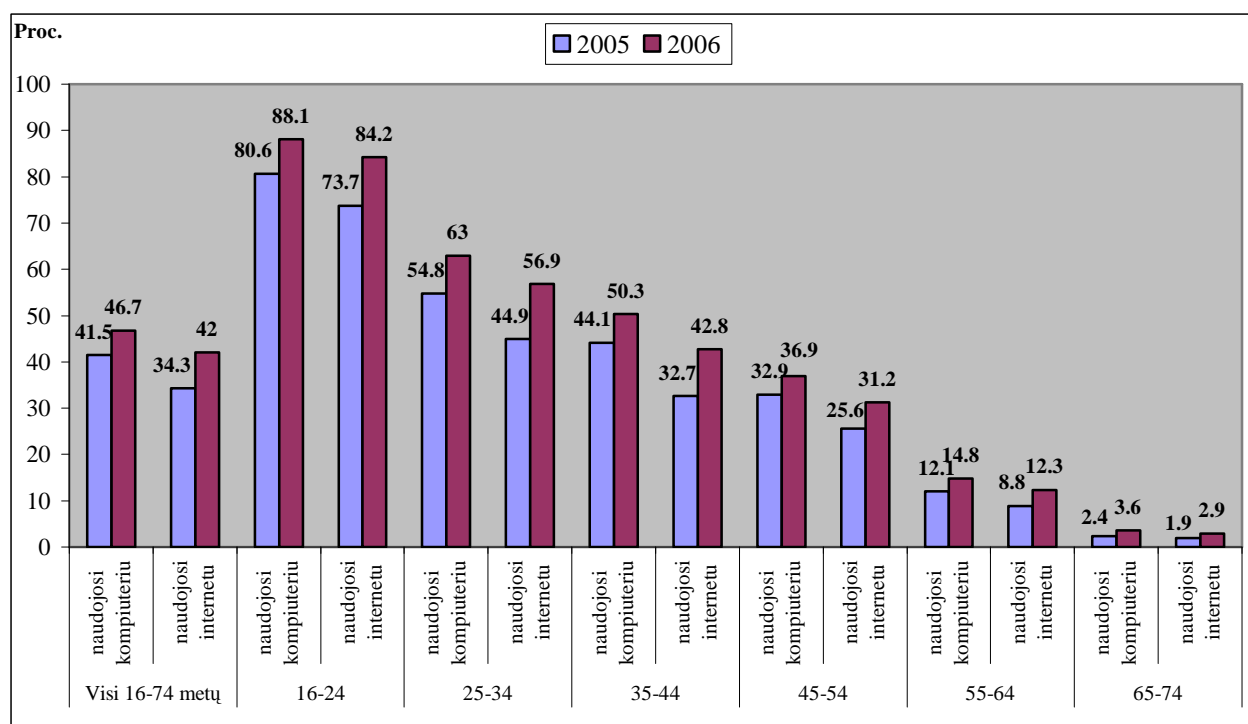
[19]

Duomenys rodo, kad namų ūkiuose, kurių pajamos viršija 1201 Lt., turėti kompiuterį ir interneto prieigą – normalu, o žinant, kad vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje 2007 m. trečią ketvirtį siekė 1949,8 Lt. [16], darome išvadą, kad kompiuteris ir interneto prieigą jau nebėra laikomi prabangos dalykais, o yra tiesiog neatsiejama namų ūkio dalis.

Būtina paminėti, kad didinant informacinių technologijų naudojimą, svarbų vaidmenį atlieka mokestinės lengvatos, kurios leidžia gyventojams 2004 m. – 2009 m., [10] susigrąžinti

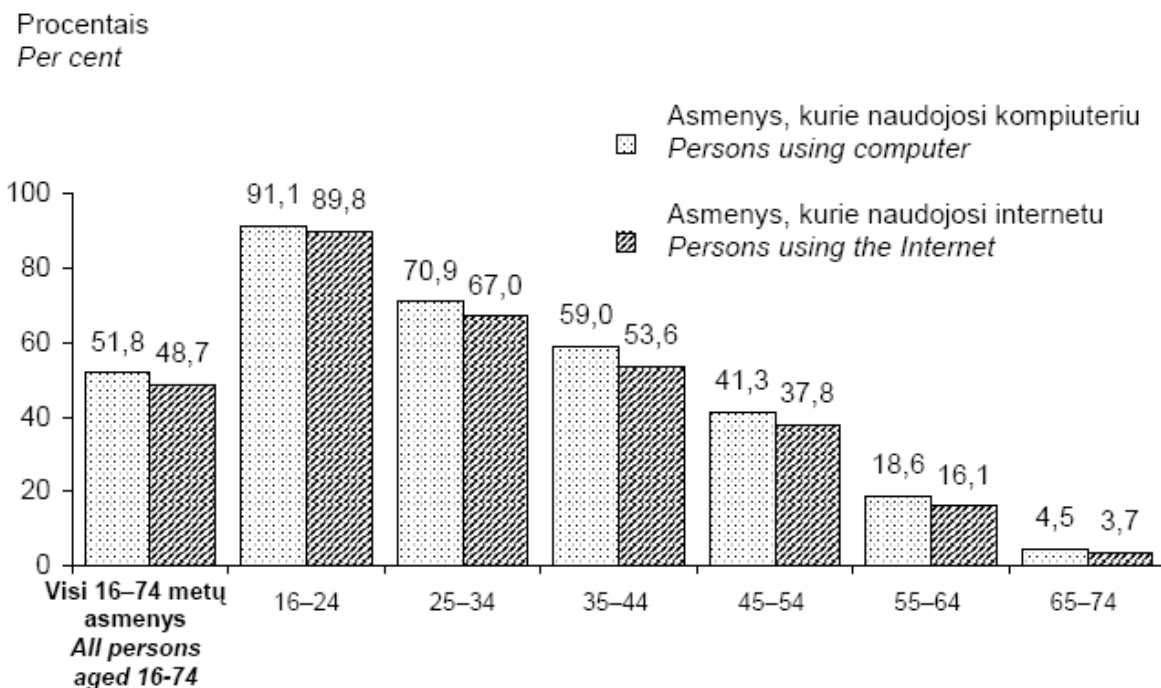
dalį patirtų išlaidų už vieną kompiuterinės įrangos vieneta su programine įranga ir (arba) interneto prieiga per metus.

Naudojimosi kompiuteriu ir internetu apimtys ženkliai priklauso ir nuo gyventojų amžiaus – daugiausiai interneto naudotojų yra tarp jaunų žmonių: 2006 metų pradžioje net 88,1 proc. 16 – 24 metų amžiaus žmonių naudojo kompiuterį ir 84,2 proc. internetą, 25 – 34 m. amžiaus žmonių grupėje interneto naudotojų buvo 56,9 proc. Pažymėtina, kad 16 – 24 m. ir 25 – 34 metų amžiaus grupėse interneto naudojimo augimas ypač ryškus. Tačiau vyresnio amžiaus žmonės informacinėmis technologijomis naudojami mažai ir atitinkamu laikotarpiu tik 2,9 proc. 65 – 74 m. amžiaus gyventojai naudojo internetą.

15 pav. Asmenys, kurie naudojami kompiuteriu ir internetu pagal amžių

Lyginant su 2007 m. duomenimis (16 pav.) matosi, kad asmenų naudojimosi kompiuteriu ir internetu augimo tempas visose amžiaus grupėse išlieka panašus.

16 pav. Asmenys, kurie naudojami kompiuteriu ir internetu, pagal amžių 2007 m. [19]

„TNS Gallup“ atlikto tyrimo duomenimis [6] kompiuteriu 15 – 25 metų amžiaus grupėje daugiausia naudojami Kaunas – 98,1 proc., Panevėžys – 95,2 proc., 26 – 35 m. amžiaus grupėje – taip pat pirmąją Kaunas – 83 proc., Panevėžys – 70,3 proc., 36 – 45 m. amžiaus grupėje pirmąją Klaipėda – 72,2 proc. ir 46 – 55 m. amžiaus grupėje – pirmąją Vilnius – 49 proc., Kaunas – 37,1 proc. Tarp vyresnių negu 56 m. amžiaus gyventojų nors naudojimusi kompiuteriu pirmąją Vilnius – 23,7 proc., internetu / el. paštu 15 – 25 m. amžiaus žmonių grupėje pirmąją Panevėžys – 95,2 proc. ir Šiauliai – 90,5 proc., 26 – 35 m. amžiaus grupėje pirmąją Kaunas – 63,3 proc., Šiauliai – 60,5 proc., 36 – 45 m. amžiaus grupėje pirmąją Vilnius – 44,8 proc., Šiauliai – 43 proc. 46 – 55 m. amžiaus grupėje pirmąją Vilnius – 40,7 proc. ir Šiaulių apskritis – 30 proc. ir vyresnių nei 56 m. amžiaus žmonių grupėje pirmąją Vilnius – 18,1 proc. ir Alytaus apskritis – 12,6 proc.

Šie skirtumai amžiaus grupėse kelia susirūpinimą ir siekiant pakeisti šią susidariusią padėtį, reiktų sparčiau plėtoti ne tik prieigą prie interneto, bet ir elektroninį turinį, elektronines paslaugas, kurios gali motyvuoti vyresnio amžiaus gyventojus plačiau naudotis informacinėmis technologijomis.

Statistikos departamento duomenimis 2006 metų pradžioje 73,7 proc. kaimo namų ūkių, kurie nesinaudoja internetu namuose, nurodo, kad jiems neturi poreikio internetui.

Kitos dažniausios priežastys dėl kurių nesinaudojama internetu namuose, – brangi įranga (21,4 proc.), dideli paslaugų tarifai, galimybė naudotis internetu kitur ir reikiamų žinių stoka.

Reikia pastebėti, kad namų ūkių dalis, kuriems nereikia interneto namuose, per 2005 metus padidėjo – tiek kaime, tiek mieste, nors kaime šis padidėjimas yra didesnis – net 10,5 proc. punkto. Mažėja namų ūkių, kurie nesinaudojimo internetu namuose priežastį nurodo brangią įrangą ir brangų ryšį, taip pat tų, kurie nurodo jog tam neturi reikiamų žinių.

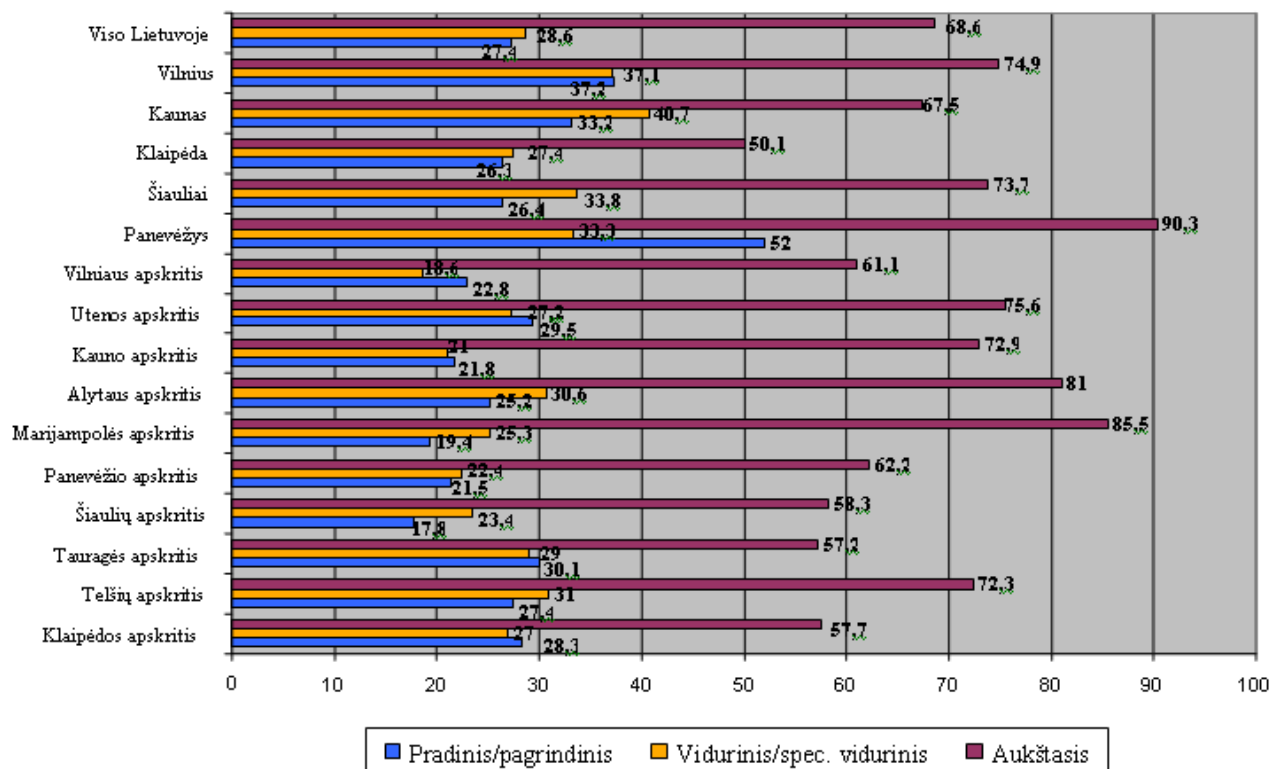
2 lent. Priežastys, dėl kurių namų ūkiai nesinaudoja internetu namuose

	Visi namų ūkiai		Mieste		Didžiuosiuose miestuose		kituose miestuose		kaime	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Nėra poreikio	56,2	66,4	52,3	60,7	51,3	61,6	53,5	59,7	63,2	73,7
Namuose nebūtinai, naudojasi internetu kitur	15,3	11,8	19,7	16,8	24,2	17	14,3	16,6	7,5	5,3
Brangi įranga	28,2	22,7	28,1	23,6	25	21,3	31,9	26,1	28,3	21,4
Brangus ryšys (dideli tarifai, abonementinis mokestis)	21,9	16,9	21,6	15,9	17,6	12,9	26,4	19,2	22,3	18,1
Neturi reikiamų žinių	7,8	6,6	6,3	5,9	3,9	5,2	9,1	6,8	10,5	7,5
Žalingas turinys	0,3	0,7	0,3	1,2	0,2	1,6	0,4	0,8	0,3	0,1
Fizinė negalia	0,5	0,4	0,5	0,7	0,6	0,7	0,9	0,6	0,1	
Kitos priežastys	3,8	3,4	3,8	4,2	5,2	4,6	2,3	3,8	3,7	2,4

* Visi namų ūkiai, kurie nesinaudoja internetu namuose – 100 proc.

Remiantis „TNS Gallup“ atlikto tyrimo duomenimis [6] daugiausia kompiuterio ir interneto naudotojų yra tarp aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų – kompiuterio naudotojų net 76,9 proc., interneto vartotojų – 68,6 proc. Tuo tarpu, beveik dvigubai mažiau jų yra tarp vidurinių / spec. vidurinių (39,4 proc.) ir pradinį / pagrindinį (32,5 proc.) išsilavinimą turinčių žmonių. Pagal aukštąjį išsilavinimą turinčių kompiuterio vartotojų rodiklį pirmauja Marijampolės apskritis (93,8 proc.) ir Panevėžio miestas (90,3 proc.). Panevėžyje, lyginant su kitais didžiais Lietuvos miestais, yra daugiausia kompiuterio naudotojų tarp pradinį / pagrindinį išsilavinimą turinčių žmonių (54,2 proc.). Pagal naudojimąsi internetu ir el. paštu aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų tarpe vėl išsiskiria Panevėžio miestas (90,3 proc.) ir Marijampolės (85,5 proc.) bei Alytaus (81 proc.) apskritys. Vidurinių / spec. vidurinių išsilavinimą turinčių žmonių

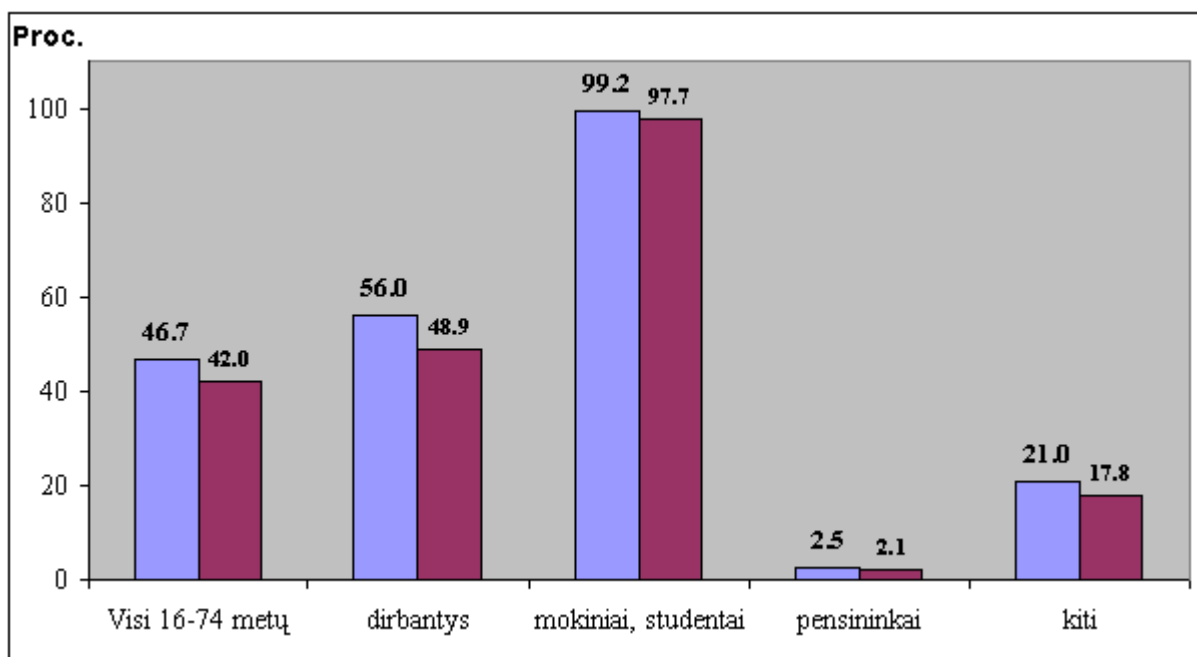
grupėje internetu / el. paštu vidutiniškai naudojasi 28,6 proc. (pirmauja Kaunas – 40,7 proc.), pradinį / pagrindinį išsilavinimą turinčių žmonių – 27,4 proc. Kai kuriuose miestuose ir apskrityse pastebima tendencija, kad interneto / el. pašto vartotojų su pradiniu / pagrindiniu išsilavinimu procentas didesnis nei vartotojų, turinčių vidurinį / spec. vidurinį išsilavinimą. Šis skirtumas ypač ženklus Panevėžyje: interneto / el. pašto vartotojų su viduriniu / spec. viduriniu išsilavinimu yra 33,3 proc., tuo tarpu su pradiniu / pagrindiniu išsilavinimu – 52 proc.

17 pav. Naudojimas internetu / el. paštu pagal gyventojų išsilavinimą (proc.)

Pastaba. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apskričių rezultatai pateikiami atėmus pačius išvardintus miestus.

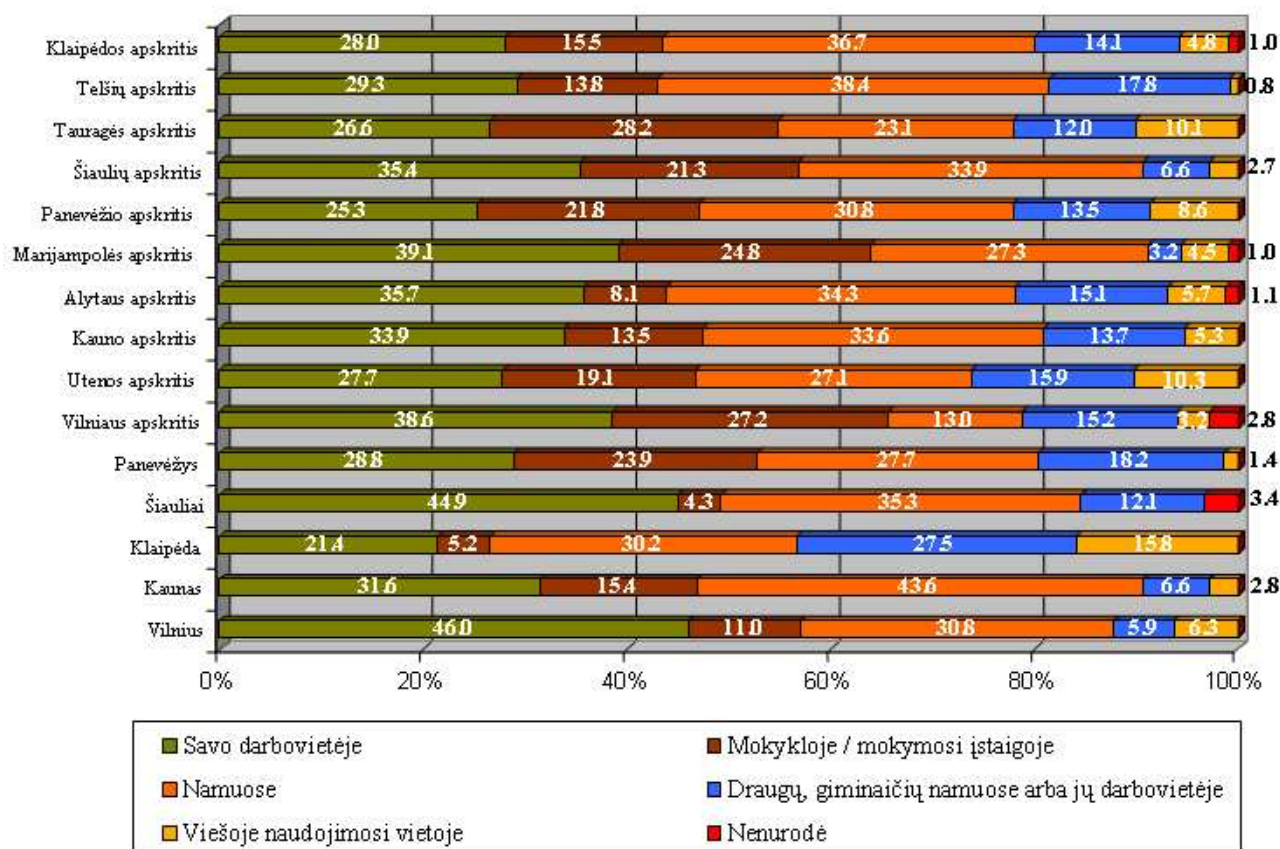
Patys aktyviausi kompiuterio naudotojai yra mokiniai ir studentai – Statistikos departamento duomenimis net 99,2 proc. jų teigė, kad naudojasi kompiuteriu, o 97,7 proc. jų naudojosi internetu 2006 metų pradžioje (18 pav.). Dirbančiųjų tarpe kompiuteriais naudojosi 99,2 proc., internetu – 48,9 proc. Internetu kasdien naudojosi daugiau nei pusė moksleivių ir studentų (56,9 proc.), dirbančiųjų – 27,5 proc.

18 pav. Asmenų pasiskirstymas pagal naudojimąsi internetu ir užimtumą 2006 metais

„TNS Gallup“ atliktas tyrimas [6] taip pat patvirtina, jog moksleiviai ir studentai yra patys aktyviausi kompiuterių ir interneto vartotojai – net 97,5 proc. jų teigė, kad bent kartą per pastaruosius 6 mėnesius naudojami kompiuteriu ir net 91,5 proc. interneto naudotojų yra jų grupėje. Dirbančiųjų respondentų grupėje kompiuteriu naudojami 53 proc., bedarbių grupėje atitinkamai – 16,1 proc., namų šeimininkų ir tų, kurios dekretinėse atostogose – 27,8 proc. ir pensininkų grupėje – 4,7 proc. Pagal naudojimąsi internetu antroje vietoje taip pat lieka dirbantieji, kurių grupėje internetu / el. paštu naudojami 40,3 proc. apklaustųjų, bedarbių grupėje atitinkamai – 11,9 proc., namų šeimininkų ir tų, kurios dekretinėse atostogose – 13,3 proc. ir pensininkų grupėje mažiausiai – 2,4 proc.

Taip pat „TNS Gallup“ atliktos apklausos duomenimis [6] buvo nustatyta, kad internetu arba el. paštu daugiausia naudojami darbovietėje (32,7 proc.) arba namuose (31,7 proc.). Mokykloje ar kitoje mokymo įstaigoje internetu / el. paštu naudojami 17,2 proc. apklaustųjų; draugų, giminaičių namuose ar jų darbovietėje – 12,2 proc., viešose vietose (pvz., interneto kavinėse, pašte, bibliotekoje) – tik 5,8 proc. visų respondentų, besinaudojančių internetu / el. paštu (19 pav.).

19 pav. Naudojimosi internetu / el. paštu vietos Lietuvos apskrityse

Pastaba. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apskričių rezultatai pateikiami atėmus pačius išvardintus miestus.

Kol interneto ryšį namuose turi tik nedidelė šalies gyventojų dalis, svarbus vaidmuo tenka viešųjų interneto prieigos centrų steigimo iniciatyvoms, tarp jų ir viešųjų bibliotekų, kuriose gyventojams internetas yra suteikiamas nemokamai, kompiuterizavimui. 2006 metais vartotojai naudotis kompiuteriais ir internetu galėjo 650 Lietuvoje veikiančių viešųjų bibliotekų, tai sudarė 47,4 proc. visų Lietuvos viešųjų bibliotekų (3 lent.). Visos miestų ir rajonų savivaldybių centrinės bibliotekos šiuo metu yra kompiuterizuotos, apie 50 proc. bibliotekų miesto filialų ir iki 20 proc. filialų kaimuose. Kaimo bibliotekų kompiuterizavimo situaciją 2004 – 2005 m. gerokai pakeitė Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vidaus reikalų ministerijos vykdytas projektas „Viešosios interneto prieigos taškų (VIPT) steigimas kaimiškose vietovėse“, pagal kurį 209 iš 300 VIPT'ų, pradėjusių veikti 2005 m. birželio 1 d., įsteigti bibliotekose [9].

3 lent. Savivaldybių viešų bibliotekų aprūpinimas kompiuteriais [20]

	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso bibliotekų	1400	1393	1377	1371	1372
Bibliotekų, turinčių kompiuterius skaičius	170	249	327	585	650
Bibliotekų, turinčių kompiuterius skaičius, %	12,1	17,9	23,8	42,7	47,4
Kompiuterių skaičius bibliotekose	868	1452	1840	2039	3261
Vartotojams skirtų kompiuterių skaičius	519	847	993	1851	2010

Kartu su informacinių technologijų infrastruktūra nuosekliai plėtojamas elektroninis turinys taip pat yra svarbi prielaida, siekiant motyvuoti gyventojus tapti aktyviais informacinių technologijų vartotojais ir panaikinti skaitmeninę atskirtį. Statistikos departamento duomenimis (4 lent.) daugiausia internetas buvo naudojamas ryšiams, informacijos paieškai (ypatingai laikraščių ir žurnalų skaitymui ir atsiuntimui, muzikos įrašų atsiuntimui). Internetinės bankininkystės paslaugomis 2006 metų pradžioje naudojosi jau 15 proc. gyventojų – dvigubai daugiau nei 2004 metais.

4 lent. Naudojimasis internetu asmeniniais tikslais [19]

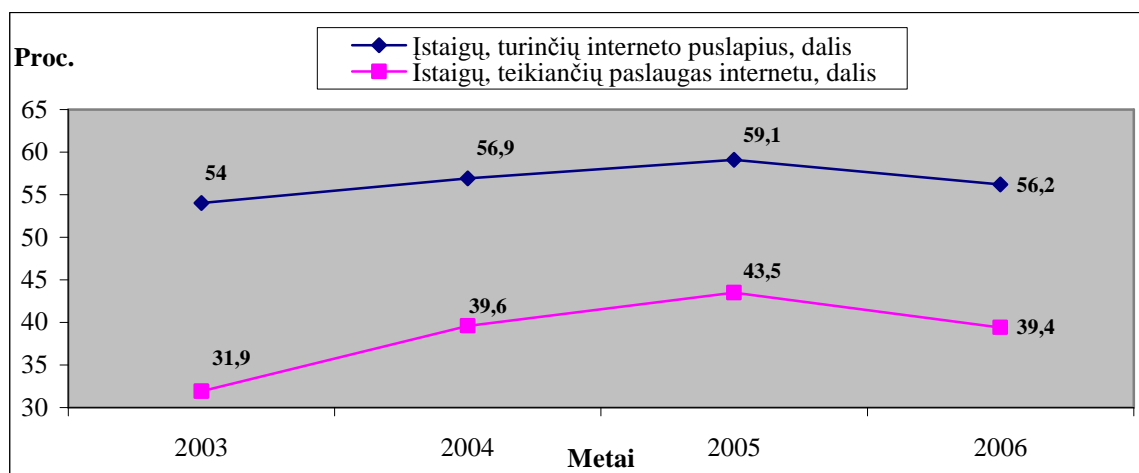
Visi 16–74 metų amžiaus asmenys = 100, procentais
All persons aged 16-74 = 100, per cent

	2004	2005	2006	2007
Ryšiams	24,6	27,1	33,8	40,8
Ieškojo informacijos apie prekes ir paslaugas	15,3	21,5	29,6	36,3
Naudojosi paslaugomis, susijusiomis su kelionėmis ir apgyvendinimu	5,2	7,4	11,8	13,9
Klausėsi radijo, žiūrėjo TV programas	8,3	10,9	16,9	19,5
Žaidė, siuntėsi žaidimus ar muzikos įrašus	15,3	17,5	24,4	26,9
Skaitė, siuntėsi laikraščius, žurnalus	21,0	24,2	30,3	31,7
Atliko banko operacijas	6,7	10,3	14,7	21,0
Naudojo informaciją iš valstybės institucijų tinklalapių	8,9	11,3	12,6	17,6
Ieškojo informacijos, susijusios su sveikatos priežiūra	5,1	8,5	15,4	19,2

Informacinės technologijos leidžia greičiau, patogiau, paprasčiau gauti viešąsias paslaugas. Tačiau reikalinga, kad pateikiamas skaitmeninis turinys būtų aktualus ir reikalingas, ir, kad gyventojai suprastų jo teikiamą naudą – tai yra įrankis, kuriuo galima daugiau sužinoti apie jų gyvenimą liečiančius valdžios sprendimus bei dalyvauti juos rengiant, taip pat išsakyti,

pasidalinti nuomonėmis, idėjomis, plėtoti diskusijas ir išreikšti argumentus ten, kur tradiciniai sienų, atstumo ir laiko barjerai netenka reikšmės.

Statistikos departamento duomenimis (20 pav.) Lietuvoje kol kas dar tik 40 proc. viešojo administravimo įstaigų teikia paslaugas internetu. Ši situacija nežymiai keitėsi pastarųjų kelerių metų bėgyje, o per 2005 metus netgi sumažėjo 4 proc. punktais.

20 pav. Interneto puslapiai ir e. paslaugų teikimas viešojo administravimo įstaigose [17]

Informacija ar paslaugomis, pateikiamomis valstybės ir savivaldos institucijų svetainėse, 2006 metų pradžioje naudojosi 32 proc. interneto vartotojų (13 proc. visų 16 – 74 metų amžiaus asmenų), dar 24 proc. domintų ši galimybė. Geriausiai Lietuvoje išvystytos elektroninės viešosios paslaugos, susijusios su gyventojų pajamų ir turto deklaravimu, įsidarbinimo paslaugomis, viešųjų bibliotekų saugomos informacijos paieška, socialinėmis įmokomis, maitinės deklaracijomis, statistikos duomenų pateikimu. Tai atsispindi ir Statistikos departamento vykdomos apklausos rodikliuose – pajamų mokesčio deklaracijos paslauga pasinaudojo 7,9 proc. šalies gyventojų arba 18,7 proc. interneto vartotojų, darbo paieškai per darbo biržą – 9,2 proc. interneto vartotojų, o šia galimybe norėtų naudotis net 31,6 proc. interneto vartotojų. Tačiau vienos aktualiausių elektroninių paslaugų Lietuvos gyventojams – elektroninės sveikatos paslaugos dar yra vangiai perkeliamos (tik 2 proc. Lietuvos gyventojų pasinaudojo), o susidomėjimas jomis yra didžiausias – net 42,8 proc. interneto vartotojų (žr. 2 lentelę).

Tačiau net 44,5 proc. 16 – 74 metų amžiaus interneto vartotojų teigė, jog jie niekada nesinaudojo valstybės ir savivaldos institucijų teikiamomis e. paslaugomis ir jų tai nedomina. Dažniausią nesinaudojimo valstybės ir savivaldos institucijų teikiamomis e. paslaugomis nurodė, kad jiems nebuvo reikalo (39 proc.), trūksta asmeninio kontakto (25,5 proc.), per daug sudėtinga

(19,7 proc.), ir, kad reikalingos paslaugos internetu neteikiamos arba jas sunku surasti. Tai parodo, kad dar daug gyventojų nesuvokia ir negauna šiuo būdu gaunamos informacijos naudos, trūksta pamokančiosios informacijos sklaidos ir pačių institucijų pateikiamų paslaugų įvairovės ir reikalingumo.

5 lent. Naudojimasis valstybės ir savivaldos institucijų teikiamomis e. paslaugomis

	Visi 16 – 74 m. asmenys – 100 proc.	Visi 16 – 74 m. amžiaus asmenys, kurie naudojami internetu – 100 proc.	
		Naudojasi e. paslaugomis	Domina galimybė naudotis
Pajamų mokesčio deklaracijos pildymas	7,9	18,7	29
Darbo paieška per darbo biržos tinklapį	3,9	9,2	31,6
Viešosios bibliotekos (naudojimasis katalogais, paieškos įrankiais)	4,9	11,7	31,4
Naudojimasis paslaugomis, susijusiomis su sveikatos priežiūra	2	4,8	42,8
Dokumentų, susijusių su socialinėmis išmokomis pildymas	0,5	1,2	37,5
Automobilio registravimas	0,1	0,3	41,1
Stojimo į aukštąsias mokyklas, universitetus registracija	1,4	3,4	34,4

Apibendrinimas:

Kiekybiniai Lietuvos informacinės visuomenės rodiklių duomenys 2007 m. žymiai skiriasi nuo 2003 m. duomenų ir iš esmės skiriasi nuo 2000 m. duomenų.

Atsižvelgiant į tai, kad 2007 m. dauguma namų ūkių gaunančių didesnes nei 1201 Lt. pajamas turi asmeninę kompiuterį ir interneto prieigą namuose ir į tai, kad vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje siekia 1949,8 Lt., darau išvadą, kad daugumai Lietuvos gyventojų IRT prieiga – finansiškai prieinama.

Kitų rodiklių analizė (amžiaus, išsilavinimo, užimtumo, naudojimosi vietų) taip pat patvirtino išvadą, kad šiuo metu Lietuvos gyventojai tiek mieste, tiek ir kaime turi IRT prieigą.

Bet rodikliai susiję su IRT panaudojimu atskleidė, tai kad daugelis gyventojų (ypač regionuose), turėdami IRT prieigą ja nesinaudoja, o besinaudojantys, naudoja ją neprasmingai. Iš to seka išvada, kad nebūdami skaitmeniškai atskirti, bendrąja prasme, Lietuvos regionai patenka į „tylos zonas“.

2. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMAS LIETUVOJE

2.1. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO REGLAMENTAVIMAS

Kaip ir kitų socialinių atskirčių mažinimui, taip ir skaitmeninio sklauto eliminavimui, tuo pačiu kuriant informacinę visuomenę, atitenka valstybės ir savivaldos institucijoms, kadangi jos turi pakankamai svertų reguliuoti tiek visuomenės raidą, tiek ir privačių verslo struktūrų vystymąsi.

Siekiant nustatyti kokį indėlį Lietuvos valstybė įneša į informacinės visuomenės plėtrą, pirmiausia yra būtina atlikti pagrindinių teisinių dokumentų analizę.

Šiuo metu Lietuvoje pagrindiniai dokumentai formuojantys informacinės visuomenės plėtrą ir skaitmeninės atskirties mažinimą yra šie:

- Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa;
- Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategija.

Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa

2005-11-22 Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo nutarimu Nr. 1270 patvirtino nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą 2005 – 2008 m.

Šis dokumentas nustato Lietuvos nacionalinę vystymosi programą, parengtą pagal ES valstybių vadovų patvirtintas bendrąsias ES vystymosi gaire, kurios buvo parengtos 2005 m. birželio mėn. Europos vadovų tarybai iš naujo apsvarsčius 2000 m. patvirtintą Lisabonos strategiją.

Dokumente yra įvardijamas siekis ugdyti žinių visuomenę bei kurti žiniomis pagrįstą ekonomiką ir kaip viena iš būtinų šio siekio įgyvendinimo sąlygų yra įvardijama informacinių ir ryšių technologijų sklaida. „Valstybė ir toliau plėtros IRT būtiną infrastruktūrą, sudarys palankias sąlygas teikti viešąsias paslaugas, suderinusi valstybės informacijos šaltinius.“ [11].

Skaitmeninės atskirties mažinimas keliamas vienu iš pagrindinių mikroekonominės politikos tikslų ir uždavinių. O būtent, keliamas tikslas sukurti žiniomis ir naujausiomis technologijomis veiklą grindžiančią visuomenę. Šiam tikslui pasiekti yra suformuluota 9-oji gairė (Informacinių ir ryšių technologijų sklaida, veiksmingo naudojimo palengvinimas, visapusiškai imlios žinių visuomenės sukūrimas), kurioje įvardijama, kad „pagrindinis ekonomikos plėtros, darbo vietų kūrimo ir socialinės gerovės veiksnys – žinių visuomenės kūrimas. Lietuvoje informacinės ir žinių visuomenės plėtra – vienas iš strateginių tikslų.“ [11].

Igyvendinant šią gairę siekiama pasiekti šių rezultatų:

- 1) Sudaryti sąlygas Lietuvos gyventojams įgyti žinių ir įgūdžių, reikalingų sėkmingai taikyti IRT kasdienėje veikloje bei užtikrinti galimybes jomis naudotis.
- 2) Įgyvendinti elektroninės valdžios iniciatyvas – IRT priemonių pagalba modernizuoti viešojo administravimo paslaugas:
  - a) padidinti viešojo administravimo institucijų veiklos efektyvumą;
  - b) išplėtoti elektroniniu būdu teikiamas paslaugas;
  - c) užtikrinti elektroninės demokratijos kūrimasis.
- 3) Išplėtoti IRT infrastruktūrą:
  - a) išplėsti plačiajuosčio interneto ryšio tinklą (ypač periferinėse, nekonkurencingose šalies teritorijose);
  - b) sudaryti galimybes prie plačiajuosčių ryšių tinklų jungtis gyventojams, įmonėms ir viešojo administravimo institucijoms;
  - c) integruojant valstybės ir savivaldos institucijų informacines sistemas ir registrus, teikti viešąsias paslaugas vieno langelio principu.
- 4) Išplėtoti elektroninių paslaugų infrastruktūrą:
  - a) didinti valstybės teikiamų viešųjų paslaugų kiekį;
  - b) mažinti skaitmeninę atskirtį, užtikrinant, kad elektroninėmis paslaugomis būtų lengva naudotis;
  - c) sudaryti sąlygas Lietuvos vartotojams naudotis informacinėmis technologijomis, turinčiomis lietuviškas sąsajas.

Kitose Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos srityse taip pat yra minimi siekiai, susiję su skaitmeninės atskirties mažinimu:

- įgyvendinant užimtumo politikos tikslus ir uždavinius, norima pasiekti, kad darbo rinkoje dominuotų kvalifikuotų, mokančių naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis specialistų poreikis;
- vienos iš pagrindinių politinių iniciatyvų deklaruojamas siekis – sukurti interneto pradmenų ir elektroninių paslaugų nuotolinio mokymo programą, skirtą Lietuvos gyventojams.

Detalus siekių aprašymas pateikiamas 1 priede.

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategija

2005-06-08 Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo nutarimu Nr. 625 patvirtino Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategiją. Šis dokumentas parengtas įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. Jame nustatoma kokiais principais vadovaujantis 6 metų laikotarpyje turi būti vystoma Lietuvos informacinė visuomenė.

Strategijoje suformuluota tokia išsivysčiusios informacinės visuomenės samprata: „Pažangi informacinė visuomenė, t.y. išsilavinusi ir nuolat besimokanti visuomenė, kurios nariai savo veiklą grindžia informacija, žinojimu ir naujausių technologijų teikiamomis galimybėmis.“ [12].

Strategijoje numatyti šie informacinės visuomenės plėtros prioritetai:

- 1) Didinti Lietuvos gyventojų kompetenciją ir socialinę sanglaudą:
  - a) užtikrinant gyventojų galimybes įgyti būtinas IRT žinias ir įgūdžius, leidžiančius prisitaikyti prie besikeičiančios socioekonominės aplinkos;
  - b) siekiant, kad IRT pagalba būtų teikiamos kuo geresnės kokybės mokymo paslaugos;
  - c) suteikiant visiems šalies gyventojams vienodas galimybes naudoti IRT asmeninėms ir visuomeninėms reikmėms (ypač bibliotekose);
  - d) plėtoti žmonių su negalia ar ypatingais poreikiais įtraukimo į informacinę visuomenę programas.

- 2) Modernizuoti viešąjį administravimą:
  - a) kuriant IRT plėtrai palankią teisinę aplinką šioje srityje;
  - b) plėtojant viešąsias elektronines paslaugas (gerinant paslaugų kokybę, užtikrinant lengvą ir greitą naudojimąsi jomis bei visuotinį prieinamumą). Tai leis pasiekti, kad iki 2010 metų viešosiomis elektroninėmis paslaugomis naudosis 40% Lietuvos gyventojų ir 70% procentų viešųjų elektroninių paslaugų bus teikiama „vieno langelio“ principu;
  - c) aktyvinant visuomenės ir viešojo administravimo institucijų sąveiką užtikrinti elektroninės demokratijos kūrimąsi.

- 3) Plėtoti žinių ekonomiką:
  - a) sukuriant mokslo ir technologijų plėtrai palankią teisinę ir institucinę bazę;
  - b) sukuriant šiuolaikinėmis IRT grindžiamam verslui palankią aplinką;
  - c) remiant saugios, šiuolaikiškos IRT infrastruktūros plėtrą.

4) Puoselėti ir skleisti Lietuvos kultūrą ir lietuvių kalbą:

- a) įgyvendinant Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo programas ir projektus;
- b) sudarant sąlygas Lietuvos ir pasaulio vartotojams gauti internete aktualią informaciją apie Lietuvos kultūrą, svarbiausius istorijos ir visuomenės gyvenimo reiškinius ir panašiai;
- c) sudarant sąlygas vystyti IRT turinčias lietuviškų sąsajų;
- d) didinant interneto turinio lietuvių kalba apimtį, kad internetas taptų įtraukimo į informacinę visuomenę ir jos vystymo objektu.

Apibendrinimas: Tiek mokslinė literatūra, tiek ir teisės aktų apžvalga teigia, kad trys pagrindiniai elementai sudarantys informacinės visuomenės plėtrą ir tuo pačiu skaitmeninės atskirties mažinimą yra:

1. techninė infrastruktūra;
2. visuomenės edukacija;
3. turinio apimtis.

Analizė parodė, kad turinio apimčiai (elektroninių paslaugų kiekiui ir kokybei) abiejuose dokumentuose yra skiriama daugiausiai dėmesio. Iš to seka, kad elektroninių paslaugų vystymas sudaro pagrindines prielaidas informacinės visuomenės vystymuisi.

2.2. SKAITMENINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO PROJEKTŲ ANALIZĖ

Siekdamas nustatyti, kaip įgyvendinamos teisės aktuose reglamentuotos pagrindines skaitmeninės atskirties mažinimo gaires, atlikau valstybės ir savivaldos institucijų remiamų projektų analizę.

RAIN – kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuostis tinklas

Atsižvelgiant į Lisabonos strategijoje numatytus tikslus bei įgyvendinant veiksmų plano „eEurope 2005“ nuostatas, perkeltas ir išdėstytas LR Vyriausybės ir Europos Komisijos bendrajame programavimo dokumente (toliau – BPD), 2005-09-13 buvo pradėtas vykdyti informacinių technologijų plačiajuosčio tinklo diegimo kaimiškose vietovėse projektas – RAIN (angl. *Rural Area Information Technology Broadband Network*). Projekto vykdytoju pasirinktas matematikos ir informatikos institutas, o įgyvendintojas VŠĮ "Plačiajuostis internetas".

Vadovaujantis BPD priemonių įgyvendinimo taisyklėmis, investicijos į šį projektą turi būti skiriamos pirmiausiai į kaimo ir kitas nutolusias vietas, kur nėra pakankamai išplėtotas IRT infrastruktūra ir dėl nepakankamo atsiperkamumo nedomina privačių investuotojų. „Projekto RAIN tikslas – iš esmės pagerinti kaimiškųjų vietovių gyventojų galimybes pasitelkti modernias informacinių technologijų priemones, internetą švietimosi bei gebėjimų, kūrybingumo ir verslumo ugdymo reikmėms.“ [13].

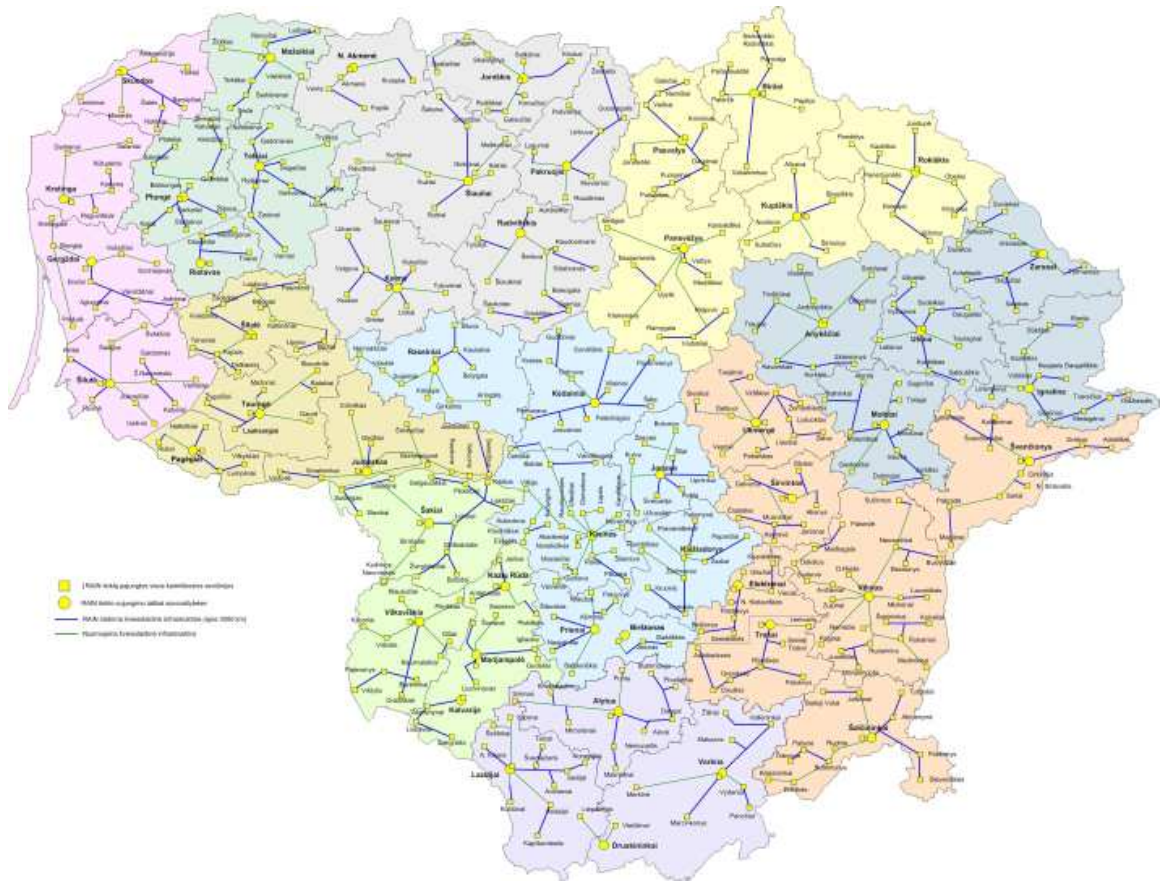
Projekto rėmuose yra numatyta padengti LR teritoriją plačiu ir tankiu plačiajuosčio interneto ryšio tinklu, prie kurio bus prijungtos regioniniai valstybės ir savivaldos institucijų padaliniai, o taip pat sudarytos galimybės gyventojams, verslo struktūroms ir kitoms organizacijoms nebrangiai naudotis interneto paslaugomis.

Projekto vykdytojai numato, kad projektą sudarys keturi etapai.

21 pav. RAIN projekto etapai [13]

1. Magistralės tiesimas – visoje LR teritorijoje iki 2008 m. sausio mėn. 1d. nutiesta apie 3 000 km šviesolaidinių kabelinių linijų ir panašiai dar tiek pat išnuomota tose vietovėse, kur infrastruktūra jau yra. Visą šį globalųjį (Lietuvos mastu) tinklą sudaro savivaldybių teritorijoje išsidėstę atskiri 51 lokalieji tinklai.

22 pav. RAIN tinklas [13]

2. „Paskutinės mylios“ tiesimas – antrojo projekto įgyvendinimo etape (2008 – 2012 m.) planuojama įvesti internetą į visų seniūnijų valstybės ir savivaldos institucijas, tame tarpe ir esančias mažesniuose kaimuose. Taip pat sudaryti palankias galimybes gyventojų prisijungimui prie šio tinklo. „Projekto RAIN2 pagrindinis tikslas yra išspręsti skaitmeninės atskirties tarp miesto ir kaimiškųjų vietovių problemą bei iš esmės paspartinti žinių ir informacinės visuomenės vystymąsi Lietuvoje.“ [13].
3. Kadangi projekto metu įdiegtą infrastruktūrą planuojama naudoti ne mažiau kaip 20 metų, tai trečiajame ir ketvirtajame projekto etapuose yra numatoma kurti efektyvias infrastruktūros panaudojimo priemones, tokias kaip poreikio naudotis internetu skatinimas, gebėjimų ugdymas, projektų naudojančių RAIN tinklo infrastruktūrą rėmimas ir pan.

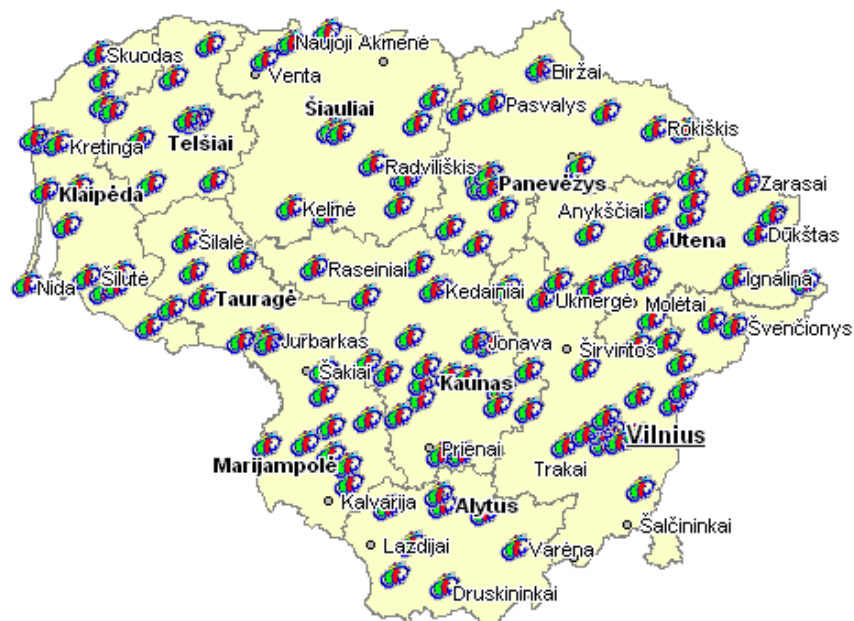
Viešojo interneto prieigos taškų steigimas

Sekanti skaitmeninės atskirties mažinimo priemonė – viešųjų interneto prieigos taškų steigimas regionuose. Ši priemonė buvo realizuojama trijų projektų pagalba.

VIC – viešųjų interneto centrų steigimas

2002 m. pritariant LR Vyriausybei kelios Lietuvos verslo bendrovės (Omnitel, Lietuvos telekomas, Hansabankas, Vilniaus bankas, Sonex ir Alna) įkūrė aljansą „Langas į ateitį“, kurio užduotis buvo padėti Lietuvos visuomenei tapti informacine. „Aljanso užsibrėžta misija – skatinti interneto naudojimą Lietuvoje ir tokiu būdu kelti šalies gyventojų gyvenimo lygį, šalies konkurencingumą Europoje bei pasaulyje. Projekto iniciatoriai siekė, kad bendromis verslo ir valdžios pastangomis skatinama interneto plėtra per 3 metus leistų pasiekti Europos Sąjungos interneto skverbties vidurkį.“ [1].

Pirmaisiais metais aljanso nariai savo lėšomis kartu su savivaldybių pagalba įsteigė 75 viešuosius interneto centrus. 2003 m. šiame projekte pradėjo aktyviai dalyvauti ir LR vidaus reikalų ministerija, kurios padedamas aljansas įsteigė dar 100 interneto prieigos taškų.

23 pav. VIC tinklas [3]

Be to, aljansas rūpinosi ne tik IRT infrastruktūros plėtimu, bet ir organizavo kompiuterinio raštingumo ir naudojimosi internetu bei elektroninėmis paslaugomis apmokymus.

2003 m. kartu su LR Švietimo ir mokslo ministerija aljansas „Langas į ateitį“ parengė specialią apmokymų programą, pagal kurią buvo nemokamai apmokyta 20 000 Lietuvos gyventojų, daugiausia gyvenančių regionuose.

VIPT – viešosios interneto prieigos taškų steigimas kaimiškose vietovėse

Viešojo interneto prieigos centrų steigimą iš aljanso „Langas į ateitį“ perėmė LR vidaus reikalų ministerija, kuri pagal PHARE 2003 Socialinės-ekonominės sanglaudos programą iki 2007 m. įsteigė 300 VIPT'ų. Šiuose VIPT'uose kaimo gyventojams teikiamos ne tik nemokamos kompiuterio ir interneto naudojimo paslaugos, bet taip pat suteikiamos galimybės kopijuoti, spausdinti, skenuoti, naudotis faksu. „Šis projektas yra svarbus įrankis informacinės visuomenės plėtrai kaimiškose vietovėse ypatingai siekiant sumažinti skaitmeninio sklauto lygį tarp miesto ir kaimo vietovių gyventojų.“ [15].

Projekto vykdymo metu buvo paruošta teminė savarankiškų studijų medžiaga ir Lietuvos gyventojams yra sudarytos sąlygos nemokamai išmokti naudotis:

1. Kompiuteriu bei taikomosiomis programomis;
2. Elektroninio bendravimo priemonėmis (el. paštu, „Skype“);
3. Elektroninėmis paslaugomis (internetine bankininkyste, elektroninio deklaravimo sistema, bilietų pirkimu internete) ir pan.

Šie ir kiti kursai VIPT'ų lankytojams, bendradarbiaujant su Kauno technologijos universiteto distancinio mokymo centru, Vilniaus universiteto Nuotolinio mokymo centrų bei spec. projektu „Lietuvos nuotolinių mokymų tinklas“ yra nuolat dėstomi virtualiomis nuotolinio mokymo priemonėmis. Be to, organizuojami specializuoti seminarai, kuriuose dėsto kviestiniai lektoriai ar elektroninių paslaugų specialistai.

Tolimesnis VIPT'ų vystymasis

LR vidaus reikalų ministerija toliau įgyvendindama BPD 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ iki 2008 m. pirmojo ketvirčio pabaigos nusprendė įsteigti dar 400 VIPT'ų. Bei modernizuoti 83 senuosius aljanso VIC.

Renkantis vietovę naujo VIPT'o steigimui bus teikiamas dėmesys kaimo bendruomenės naudai. Pareiškėjas turės nurodyti, ne tik kokią bendrą naudą kaimo bendruomenė gaus iš įsteigto VIPT'o, bet ir kokių priemonių ims siekiant pritraukti asmenis anksčiau nesinaudojusius internetu.

Tolimesnė aljanso „Langas į ateitį“ veikla

Aljansas „Langas į ateitį“ įgyvendindamas BPD 2.2 priemonę „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ iki 2008 m. pirmojo ketvirčio pabaigos vykdo projektą „Lietuvos e. piliečio kompiuterinio raštingumo pradmenys“.

„Projekto tikslas – tiesioginių mokymų kompiuterinėse klasėse būdu suteikti kompiuterinio raštingumo pradmenų ir saugaus naudojimosi internetu žinių 50 000 Lietuvos gyventojų, vyresnių nei 16 metų.“ [2].

Mokymo programa parengta pagal Europos kompiuterio vartotojo (ECDL) programą gyventojams – e-Citizen. Kursų trukmė 30 akademinė valandų, iš kurių 20 skirta darbui kompiuterizuotuose mokymų klasėse, o likusi dalis skirta savarankiškam darbui.

Taip pat "Langas į ateitį" kartu su valstybinėmis ir savivaldos institucijomis bei verslo organizacijomis ketina skatinti elektroninių paslaugų kūrimą, jų naudojimą, taikymus kasdieniams žmonių poreikiams.

Nemokamas internetas visose viešosiose bibliotekose

Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka kartu su LR kultūros ministerija bei Bilo ir Melindos Geitsų fondu (angl. *Bill and Melinda Gates Foundation*) 2003 m. iniciavo projektą „Bibliotekos pažangai“, kurio tikslas iki 2011 m. suteikti Lietuvos gyventojams galimybę nemokamai naudotis internetu visose viešosiose bibliotekose.

“Technologijos gali padėti žmonėms rasti darbą, spręsti sveikatos problemas, bendrauti su kitais žmonėmis visame pasaulyje” – sako Bilo ir Melindos Geitsų fondo Pasaulio bibliotekų programos direktorė Marta Čo (Martha Choe). “Prieiga prie skaitmeninio amžiaus suteikiamų galimybių visiems Lietuvos žmonėms, nepaisant jų amžiaus, lyties, tautybės ar gyvenamosios vietos, bus didžiulis turtas šaliai ir jos bibliotekoms, kurios visada buvo informacijos ir žinių centrais“. [7].

„Kad įrengtos viešos prieigos būtų kuo efektyviau išnaudojamos, bus mokomi ir jų vartotojai, vyks lankytojų pritraukimo bei aktyvinimo akcijos. Skatinant naudotis viešomis interneto prieigomis, ypatingas dėmesys bus skiriamas kaimo gyventojams, vyresnio amžiaus žmonėms, socialinės rizikos grupėms, taip pat ir neįgaliesiems.“ [8].

Projekto vykdytojų siekis bendradarbiauti su RAIN, VIPT projekto vykdytojais. aljansu „Langas į ateitį“, vykdančiu projektą „Lietuvos e. piliečio kompiuterinio raštingumo pradmenys“, ir su Kazicko šeimos fondu, kuris yra sukaupęs nemažą patirtį vykdančių mokyklų kompiuterizavimo projektus, indikuoja, kad projektai ne konkuruoja tarpusavyje ir siekia didesnės naudos gyventojams.

Valstybės ir savivaldos institucijų vykdomi elektroninių paslaugų diegimo projektai

- 1) Vilniaus miesto savivaldybė:
  - a) elektroninio miesto sistema;
  - b) viešojo transporto elektroniniai bilietai ir eismo tvarkaraščiai.
- 2) Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba: galimybė patikrinti informaciją apie darbdavio "Sodrai" sumokėtus mokesčius.
- 3) Lietuvos darbo birža:
  - a) informacija apie darbo rinkos profesinį mokymą;
  - b) informacija apie darbą užsienyje.
- 4) Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka: Lietuvos bibliotekų informacijos sistema.
- 5) VMI prie LR Finansų ministerijos: Elektroninė deklaravimo sistema.
- 6) VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos: Elektroninė pacientų išankstinė registravimosi sistema.
- 7) Farmacijos departamentas: Kompensuojamų vaistų duomenų bazė.
- 8) Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba: informacijos apie vaistus ir medicinines paskirties produktus duomenų bazė.
- 9) LR Valstybinė ligonių kasa suteikia galimybę patikrinti suteiktų medicininių paslaugų ir išrašytų medikamentų apimtį.
- 10) Kauno miesto savivaldybės "Elektroninių paslaugų sistema".
- 11) Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės:
  - a) statistinių ataskaitų formos;
  - b) statistinių ataskaitų elektroninio surinkimo sistemą.
- 12) Muitinės departamentas prie LR Finansų ministerijos:
  - a) vidutinių importuojamų prekių verčių duomenų bazė;
  - b) valiutų kursų duomenų bazė;
  - c) įmokų kodų duomenų bazė;
  - d) leidimų duomenų bazė;
  - e) paslaugų ir tarifų duomenų bazė.

- 13) VĮ Registrų centro elektroninių paslaugų sistema (CEPS).
- 14) Policijos departamentas prie vidaus reikalų ministerijos:
  - a) ieškomų transporto priemonių duomenų bazė;
  - b) negaliojančių asmens dokumentų duomenų bazė;
  - c) ieškomų asmenų duomenų bazė;
  - d) pavogtų meno vertybių duomenų bazė.
- 15) VĮ Regitra:
  - a) užsiregistruoti vairavimo teorijos ir praktikos egzaminams;
  - b) patikrinti duomenis apie kelių transporto priemonę.
- 16) Lietuvos Respublikos Seimas teikia tesės aktų paieškos paslaugas.
- 17) Nacionalinė mokėjimo agentūra teikia informacija apie asmenų bei organizacijų pateiktas paraiškas ir jų būklę NMA informacinėse sistemose.
- 18) Gyventojų registro tarnyba suteikia galimybę užsisakyti ir susimokėti internetu pažymas:
  - a) apie deklaruotą gyvenamą vietą;
  - b) apie šeimines padėtis.
- 19) Viešųjų pirkimų tarnyba prie LRV: viešųjų pirkimų monitoringo informacinė sistema.
- 20) Kiti smulkesni e. paslaugų portalai.

Bendrai paėmus, daugelis valstybės ir savivaldos institucijų teikia vienokias ar kitokias elektronines paslaugas pradėdant nuo galimybės atsisiųsti dokumentų šablonus ar užduoti klausimą iki aukšto lygio informacinių paslaugų portalų. Kaip vieną iš kokybiškiausių paslaugų teikėjų galima paminėti VMI EDS portalą.

Valstybinės mokesčių inspekcijos elektroninio deklaravimo sistema (VMI EDS)

2004 m. kovo mėn. VMI Lietuvos gyventojams pristatė elektroninio deklaravimo sistemą (EDS) <http://deklaravimas.vmi.lt>, kurios pagalba pastarieji gali pateikti mokesčių deklaracijas elektroniniu būdu (el. paštu, skaitmeninėje laikmenoje ar internetu prisijungus prie EDS).

Svarbiausi skaitmeninės atskirties mažinimo sistemos aspektai yra šie:

- elektroniniu būdu pateikta deklaracija turi tokią pat juridinę galią kaip asmens pasirašyta ir įprasta tvarka pateikta deklaracija, tokiu būdu asmeniui nebereikia teikti šios deklaracijos, atspausdintos popieriuje;
- VMI sėkmingai bendradarbiaudama su Lietuvos komerciniais bankais palengvino prisijungimą prie savo sistemos (bankų klientai – internetinės bankininkystės vartotojai be papildomos registracijos gali tiesiogiai iš internetinės bankininkystės portalo prisijungti prie VMI EDS.

Kaip ir buvo tikėtasi, Lietuvos gyventojai teigiamai įvertino VMI EDS veikimo principus ir suskubo pasinaudoti sistemos teikiamomis paslaugomis:

„2006 m. balandžio 11 d. Vilnius. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (VMI) elektroniniu būdu gavo jau daugiau kaip **115** tūkstančių gyventojų pajamų deklaracijų. Šiais metais elektroniniu būdu teikiama dvigubai daugiau deklaracijų, negu praėjusiais metais.“ [23].

„2007 m. gegužės 4 d., Vilnius. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau — VMI) informuoja, kad preliminariais duomenimis, gauta beveik **623** tūkstančių 2006 metų gyventojų pajamų mokesčio (GPM) deklaracijų.“ [24].

Norėdama dar labiau paskatinti naudojimąsi EDS, ypač regionuose, VMI parengė mokomąją medžiagą, kurios pagalba galima savarankiškai pasiruošti elektroniniam deklaravimui. Ši medžiaga yra visiems prieinama VMI svetainėje, o taip pat platinama VIPT-uose.

Taip pat verta atkreipti dėmesį į Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LR Vyriausybės (toliau – IVPK), iniciatyvą apjungti visas valstybės ir savivaldos institucijų elektronines paslaugas.

IVPK „Elektroninės valdžios vartai“

2004 m. sausio 21 d. įgyvendinant elektroninės valdžios koncepciją, IVPK pristatė elektroninių paslaugų portalą „Elektroninės valdžios vartai“ (www.epaslaugos.lt, www.govonline.lt, www.evaldzia.lt). Kuriant šį portalą buvo atsižvelgiama į Suomijos bei Didžiosios Britanijos patirtį diegiant panašius viešųjų paslaugų portalus, bei derinama su analogišku ES viešųjų paslaugų portalu (<http://ec.europa.eu/youreurope/index.html>).

„Portalo „Valdžios elektroniniai vartai“ paskirtis – viešųjų administravimo institucijų paslaugų ir viešosios informacijos teikimas gyventojams, verslo subjektams ir kitiems suinteresuotiems tikslinėms grupėms ir aptarnavimas "vieno langelio" principu.“ [5].

Asmenys, apsilankę portale gali greitai ir patogiai surasti informaciją apie įvairių valstybės ir savivaldos institucijų teikiamas paslaugas taip pat nesudėtingai jomis pasinaudoti ar prisijungti prie elektroninių paslaugų sistemų (IVPK taip pat bendradarbiauja su komerciniais bankais).

Apibendrinimas: Atlikus skaitmeninės atskirties mažinimo projektų analizę paaiškėjo, kad šiuo metu didžiausios pastangos ir investicijos iš valstybės ir savivaldos institucijų pusės yra skiriamos techninei IRT infrastruktūrai plėsti ir vystyti.

Faktas, kad net 73,7 proc. namų ūkių kaime, kaip pagrindinę nesinaudojimo internetu priežastį nurodė poreikio, o ne prieigos nebuvimą, rodo kad techninės IRT infrastruktūros plėtra, skaitmeninės atskirties mažinimo kontekste, rizikuoja patirti fiasko.

Analizuojant kitus projektus buvo pastebėta, kad edukacinių projektų vykdytojai nevengia bendradarbiauti su techninės IRT infrastruktūros vystymo projektų vykdytojais. Ši sinergija sudaro sąlygas greičiau siekti „tylos zonų“ eliminavimo. Tačiau siekiant, kad regionų gyventojai prasmingai naudotų IRT nepakanka turėti „stiprią“ techninę bazę ir vykdyti gyventojų edukaciją, reikia turėti kokybiškas elektronines paslaugas, kurios pačios savaime kurtų gyventojų poreikį.

Valstybės ir savivaldos institucijų elektroninių paslaugų vystymo projektų analizė parodė, kad dauguma institucijų savo projektus įgyvendina chaotiškai, nebendradarbiaudamos tarpusavyje. Visa tai lemia, prastą e. paslaugų kokybę (ypač smulkesnių institucijų) bei mažą pasiekiamumą. Todėl atsižvelgiant į tai, kad verslo sektorius turi pakankamai patirties, finansinių galimybių ir noro vystyti techninę IRT infrastruktūrą (pvz.: 3G mobiliojo ryšio diegimas), valstybės ir savivaldybės institucijų pastangas yra geriau nukreipti į koordinuojamus e. paslaugų vystymo projektus.

3. E. BANKININKYSTĖ LIETUVOJE

3.1. E. BANKININKYSTĖ E. PASLAUGŲ KONTEKSTE

Šiandien dauguma Lietuvos regionų gyventojų pagal pajamas, gyvenimo lygį, prieinamumą prie žinių ir informacijos šaltinių ir kitus socialinius parametrus – tiesiogiai atitolę bei atskirti nuo didmiesčių gyventojų (24 pav.).

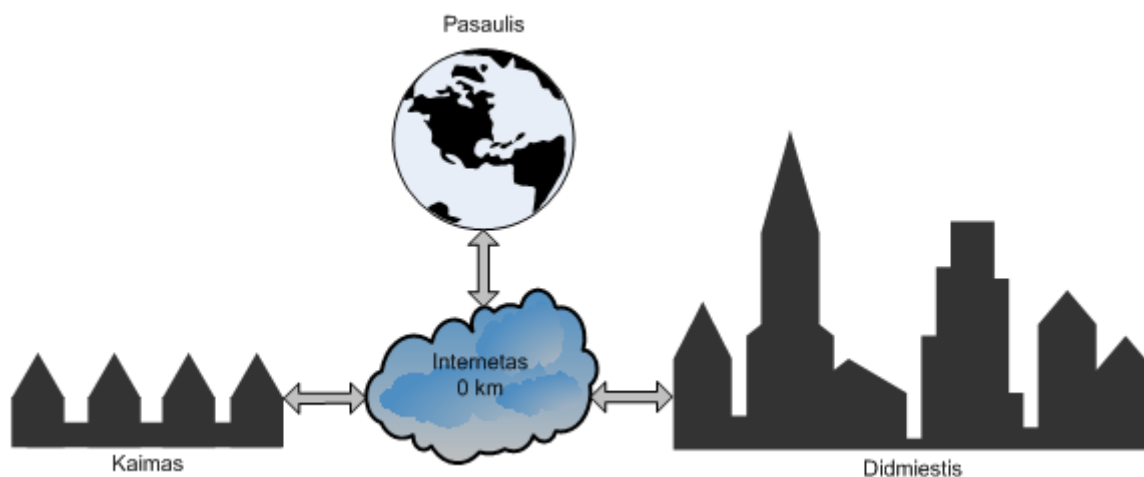
24 pav. Regionų gyventojų lokacija

Siekiant, kad Lietuvos kaime, kiek įmanoma sumažėtų socialinės atskirties lygis bei atsilikimas nuo didmiesčių, regionuose – būtina diegti socialines inovacijas ir taikyti novatoriškus sprendimus.

Be to, informacijos visuomenės vystymas yra vienas iš prioritetinių valstybės vidaus politikos aspektų, todėl negalima pamiršti būtinybės mažinti skaitmeninę atskirtį regionuose.

O tai yra įmanoma tik tuomet, kai regionų gyventojams taps prieinami, taip pat lengvai, kaip ir didmiesčių gyventojams, naujaisi informacijos ir žinių šaltiniai, Lietuvos ir pasaulio mokslo pasiekimai, valstybės ir privačių bendrovių paslaugos.

Vienintelė ir aiškiausiai suvokiama galimybė, kaimui priartėti prie didmiesčių yra – skaitmenizacija (25 pav.). Tik interneto ir išplėtotų viešųjų valstybės bei privačių institucijų teikiamų elektroninių paslaugų pagalba galima pasiekti gyvenimo kokybės pagerėjimo kaime.

25 pav. Internetas naikina atstumus

Turint omeny valstybės planuojamą sparčią telekomunikacijų infrastruktūros plėtrą regionuose, galima teigti, kad kaimas šiandien yra ant socialinės revoliucijos slenksčio. Nors ši optimistinė prognozė ir yra ganėtina reali, nereikia pamiršti ir kitos medalio pusės – techninė infrastruktūra suteikia tik prieigą, o kas suteiks galimybes?

Šiandien mes turime dar labai mažai kokybiškų valstybės ir savivaldos institucijų siūlomų elektroninių paslaugų, nors daugelis institucijų ir teigia, kad jų e. paslaugos yra stipriai išplėtos, jų lygis ištis – primityvus. Negana to, kiekviena institucija siūlo savitą sprendimą, savitą programinės įrangos paketą, kuris tinka tik tai vienai institucijai.

Įsivaizduokite situacija, kad kiekviena institucija išduoda jums unikalų vartotojo vardą ir slaptažodį, kalba eina ne apie dešimtis ir ne apie šimtus, o apie kelis tūkstančius identifikacinių priemonių rinkinių. Todėl, vieningo skaitmeninio parašo problema darosi vis aktualesnė ir aktualesnė.

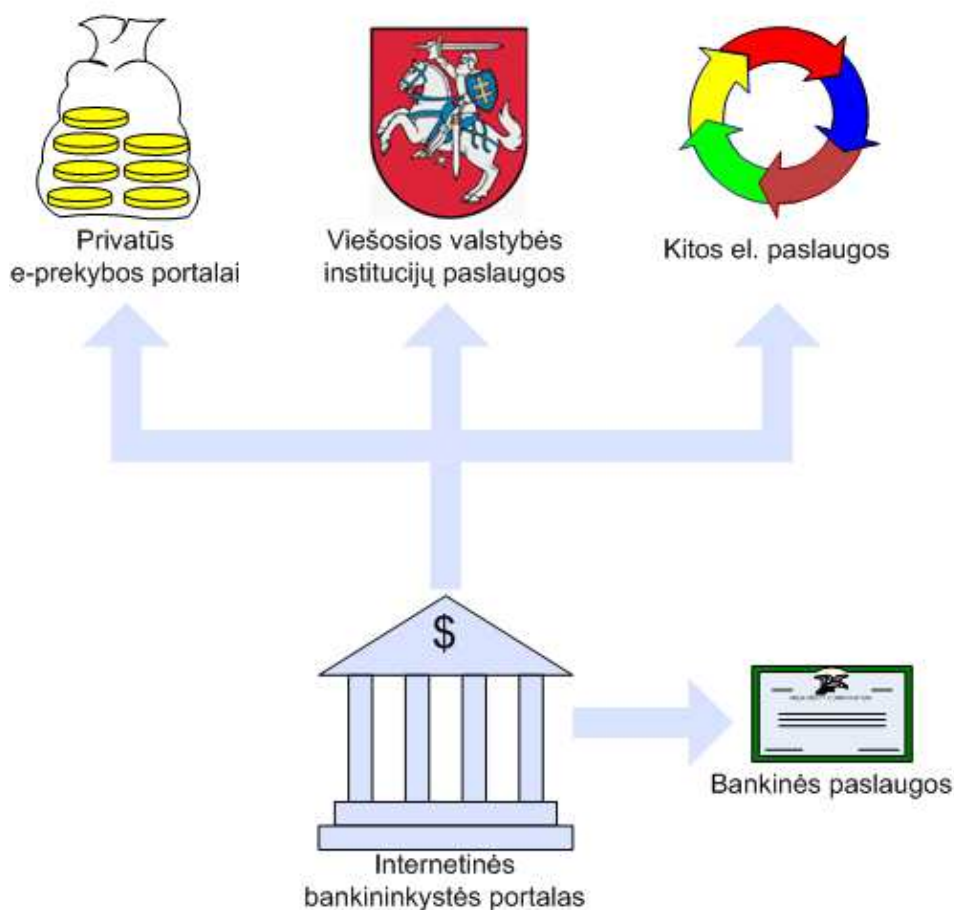
Tuo tarpu e. bankininkystės paslaugos skaitmeninio parašo kontekste – labiausiai paplitusi priemonė, kurios pagalba asmuo identifikuojamas e. erdvėje (2008 m. pradžioje prognozuojau, kad Lietuvos e. bankininkystės vartotojų skaičius bus artimas 2 100 000).

Todėl turėdami didelį e. bankininkystės vartotojų skaičių, bendradarbiaudami su valstybės ir savivaldos institucijomis bei dalyvaudami techninės IRT infrastruktūros vystymo bei gyventojų edukacijos projektuose (aljanso „Langas į ateitį“ sudėtyje), bankai sukuria tam tikrą simbiotinį ryšį, kuris apjungdamas visus tris skaitmeninės atskirties mažinimo kriterijus sukelia gyventojų poreikį naudotis šiomis paslaugomis.

Siekiant nustatyti kokios e. paslaugos yra labiausiai į gyventojų poreikių tenkinimą, atlikau Lietuvoje siūlomų elektroninių paslaugų analizę, kurios metu ieškojau e. paslaugos atitinkančios šiuo kriterijus:

- paslauga turi būti prieinama ir naudinga tiek didmiesčių, tiek ir regionų gyventojams, neribojant jų nei pagal amžių, nei pagal lytį ar kitus kriterijus;
- paslauga turi būti gerai žinoma ne tik ją besinaudojantiems, bet ir kitiems bendrabūvio dalyviams;
- paslauga turi galėti savyje apjungti paslaugas gyventojams, valstybės ir savivaldos institucijoms, privačioms ir kitoms organizacijoms;
- paslauga turi būti saugu naudotis.

Tik viena paslauga atitiko šiuos kriterijus – e. bankininkystė (26 pav.).

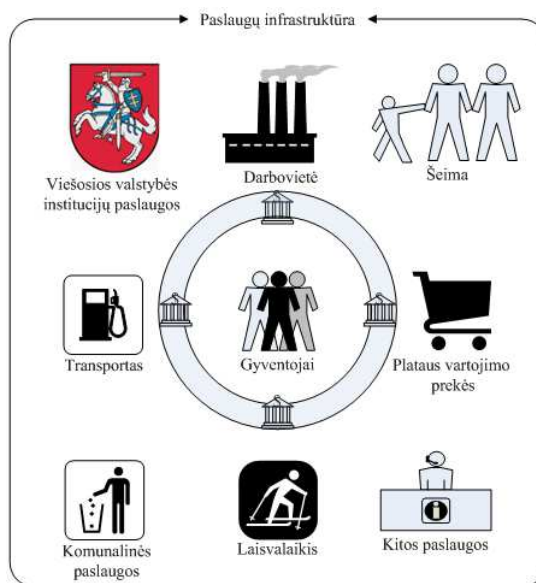
26 pav. E. bankininkystės paslaugos

Šiai dienai, internetinės bankininkystės portalai yra tapę multi-paslaugų portalais, siūlančiais savo klientams ne tik įprastas bankines paslaugas, tokias kaip sąskaitos, kreditai,

mokėjimo kortelės, indėliai ir kt., bet ir galimybę be papildomos identifikacijos jungtis prie kitų organizacijų:

- valstybės ir savivaldos institucijų teikiamų viešųjų elektroninių paslaugų portalų:
  - Valstybinės mokesčių inspekcijos elektroninės deklaravimo sistemos;
  - VĮ Registrų centro elektroninių paslaugų sistemos;
  - Vilniaus m. savivaldybės elektroninių paslaugų teikimo sistemos;
  - Nacionalinės mokėjimų agentūros paraiškų paieškos sistemos;
  - Informacinės visuomenės plėtros komiteto „Elektroninės valdžios vartų“ ir kt.
- privačių verslo organizacijų:
  - įvairių e. paslaugų portalų, tokių kaip <http://www.e-parasas.lt>;
  - įvairiausių interneto parduotuvių (<http://www.bilietai.lt>, <http://www.manoknygos.lt>, <http://www.dvdonline.lt>) ir kt.
- kitų organizacijų e. paslaugų sistemų (pvz.: labdaros ir paramos projektas „LNK gerumo diena“ ir pan.).

Tai reiškia, kad e. bankininkystės paslaugos savaime kuria poreikį jomis naudotis net tais atvejais, kai aplinkui nėra išplėtos elektroninių atsiskaitymų infrastruktūros (27 pav.) (atlyginimas išmokamas grynais pinigais, aplinkiniai prekių ir paslaugų pardavėjai elektroninių atsiskaitymų nepriima, rajono centras, kuriame yra banko padalinys – toli). Pavyzdžiui, prisijungimui per banko sistemą prie VMI EDS – e. pinigų apyvarta nėra būtina.

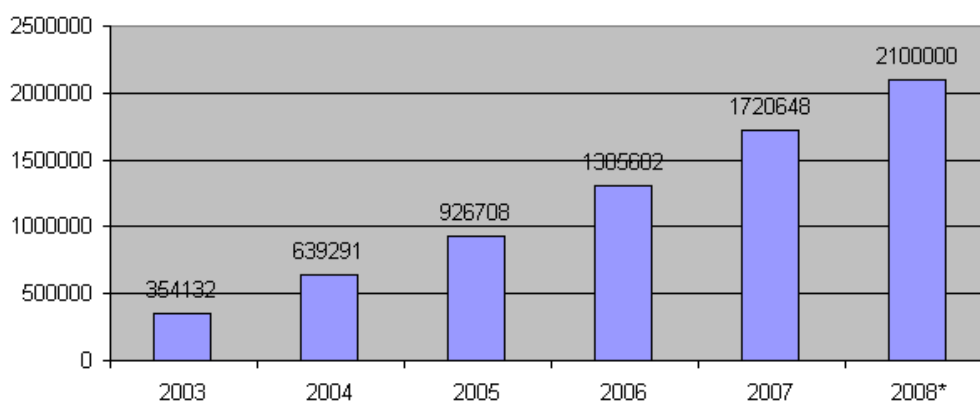

27 pav. Bankinių paslaugų infrastruktūra

Žinoma, kad didmiesčiuose, kur e. atsiskaitymų infrastruktūra yra išplėta daug plačiau nei regionuose, gyventojai turi daugiau naudos iš e. bankininkystės paslaugų, bet ir regionuose ji yra pakankamai išplėta, kad žmogus jaustųsi komfortabiliu operuodamas daugiausia tiek grynais tiek ir e. pinigais.

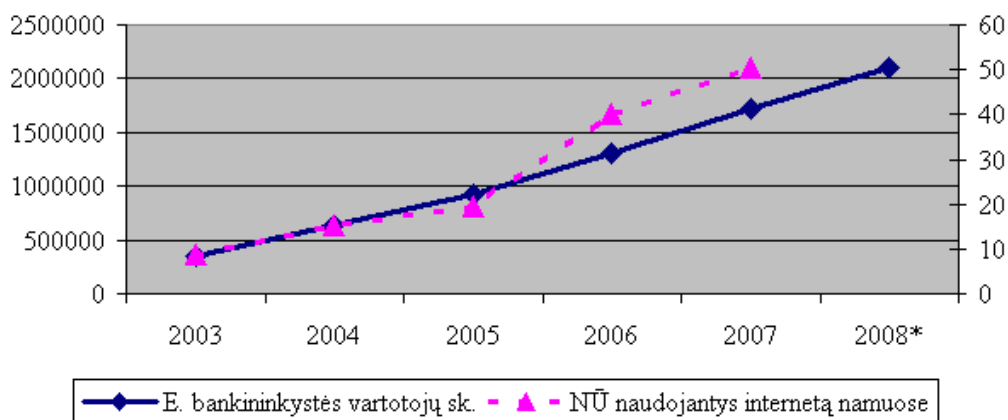
Naujienu agentūros BNS duomenimis [4] 2007 m. pradžioje, dešimtyje e. bankininkystės paslaugas teikiančių Lietuvos komercinių bankų buvo 1,72 mln. šių sistemų vartotojų (28 pav.). Todėl galima teigti, kad didžioji dalis didmiesčių gyventojų jau yra tapę e. bankininkystės paslaugų naudotojais, todėl tampa aktualu orientuotis į regionus.

28 pav. E. bankininkystės vartotojų rinka

* Prognozuojamas e. bankininkystės vartotojų skaičius 2008-01-01 (tikslūs duomenys bus skelbiami Lietuvos bankų asociacijos svetainėje 2008-01-30).

E. bankininkystės vartotojų ir namų ūkių turinčių interneto prieigą namie skaičiaus koreliacija (29 pav.) atspindi e. bankininkystės paslaugų reikšmę, ypač ankstyvuojų Lietuvos informacijos visuomenės vystymosi stadijoje.

29 pav. E. bankininkystės vartotojų sk. ir namų ūkių turinčių interneto prieigą koreliacija

Apibendrinimas: Šiai dienai Lietuvos komerciniai bankai turi labiausiai išplėtotą e. paslaugų infrastruktūrą Lietuvoje, skatinančią gyventojus prasmingai naudoti IRT.

Istoriniai duomenys rodo, kad namų ūkių apsirūpinimas interneto prieiga praecityje augo proporcingai e. bankininkystės vartotojų skaičiui. Tai reiškia, kad e. bankininkystės paslaugos tiesiogiai įtakojo Lietuvos gyventojų įsitraukimą į informacijos visuomenės gretas.

Todėl, e. bankininkystės paslaugų populiarinimas regionų gyventojų tarpe – socialinė inovacija, suteikianti regionų gyventojams lengvesnę prieigą prie valstybės ir savivaldos institucijų, verslo įmonių ir kitų organizacijų.

3.2. FOKUSUOTŲ DISKUSIJŲ GRUPIŲ INTERVIU ANALIZĖ

Remiantis I. Nausėdiene ir kitais autoriais [32] [30] [41], kuriuose fokusuotų diskusijų grupių interviu metodas apibrėžiamas, kaip organizuota diskusija, vedama moderatoriaus su tikslingai surinktų dalyvių grupe, siekiant sužinoti jų nuomones, susijusias su analizuojama tema, buvo organizuojamos trys, vidutiniškai dviejų valandų, filmuojamos fokusuotos diskusijų grupės:

1. Vilniaus raj. – 10 žmonių.
2. Alytaus raj. – 8 žmonės.
3. Panevėžio raj. – 11 žmonių.

Respondentų paskirstymas į grupes vyko pagal geografinio pasiskirstymo kriterijų (vienoje diskusijų grupėje dalyvavo vieno šalies rajono VIPT projekto dalyviai).

Pagrindiniai respondentų atrinkimo kriterijai:

1. Gyvenamoji vieta – nedideli Lietuvos regionų miesteliai ir kaimeliai.
2. Kompiuterinis raštingumas.
3. Laisva prieiga prie interneto.
4. Patirtis naudojantis elektroninėmis paslaugomis.
5. Patirtis naudojantis e. bankininkystės paslaugomis (šis kriterijus nebuvo būtinas, bet buvo stengiamasi, kad bent 50% respondentų turėtų tokios patirties).

Renkantis respondentus vienas iš pagrindinių ir lemiančių veiksnių buvo jų noras diegti socialines inovacijas. Būtent todėl, respondentais ir buvo pasirinkti VIPT projekto koordinatoriai ir administratoriai.

VIPT – viešojo interneto prieigos taškai (<http://www.vipt.lt>). Projekto tikslas – viešųjų interneto prieigos taškų steigimas Lietuvos regionų miesteliuose ir kaimeliuose.

VIPT projekto koordinatoriai – asmenys gyvenantis rajonų centruose ir koordinuojantys VIPT diegimą konkrečiame rajone.

VIPT projekto administratoriai – asmenys gyvenantys rajono miesteliuose ir kaimeliuose bei prižiūrintys ir administruojantys VIPT'us (dažniausiai viešųjų bibliotekų, mokyklų ar bendruomenės centrų darbuotojai). Jie tiesiogiai bendrauja su žmonėmis ateinančiais į VIPT'us naudotis internetu.

Pirmoji klausimyno dalis yra skirta išsiaiškinti respondentų patirtį elektroninių paslaugų naudojimo srityje bei nustatyti jų požiūrį į elektronines paslaugas bei nuomonę apie ateities perspektyvas:

1. Kokiomis elektroninėmis paslaugomis Jums yra tekę naudotis?
2. Kas skatina Jūsų naudojimąsi e. paslaugomis?
3. Kas Jums trukdo naudotis e. paslaugomis?
4. Ar matote e. paslaugų pranašumus prieš įprastas paslaugas? Jeigu matote, tai kokius?
5. Kokios Jūsų manymu e. paslaugos labiausiai išpopuliarės artimiausioje ateityje?
6. Ar naudotumėtės e. paslaugos jei jos taptų mokamomis?

Antroji klausimyno dalis yra skirta respondentams, kurie nesinaudoja internetinės bankininkystės paslaugomis. Klausimai skirti nustatyti ką respondentai žino apie internetinės bankininkystės paslaugas ir kokie jų lūkesčiai šioms paslaugoms:

1. Ar esate girdėję apie tokias paslaugas ir ar žinote tokių paslaugų pavadinimus?
2. Kokias paslaugas prisijungus prie internetinės bankininkystės sistemos Jūs norėtumėte rasti?

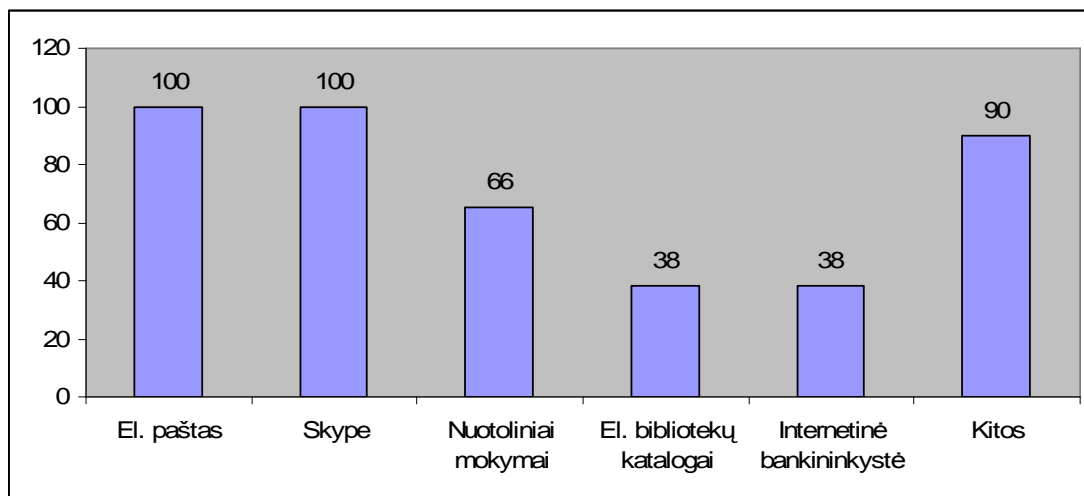
Trečioji klausimyno dalis yra skirta respondentams, kurie naudojami internetinės bankininkystės paslaugomis. Klausimai skirti nustatyti respondentų patirtį internetinės bankininkystės paslaugų srityje:

1. Naudojatės vieno ar kelių bankų internetinės bankininkystės paslaugomis?
2. Kokios funkcijos Jums labiausiai patinka?
3. Kokių funkcijų Jums trūksta?

Detali respondentų atsakymų išsklotinė yra pateikta 2 priede.

Pirmosios klausimyno dalies atsakymų analizė:

Į klausimą „Kokiomis elektroninėmis paslaugomis Jums yra tekę naudotis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

30 pav. Naudojamos e. paslaugos (procentais nuo visų dalyvių, pateikusių atsakymą)

Visų rajonų respondentai pirmoje vietoje nurodė e. ryšio priemones (el. paštą ir „Skype“), kaip ir dauguma Lietuvos gyventojų. Interviu metu respondentai taip pat išsakė nuomonę, kad e. komunikacijos priemonės jiems yra ypatingai svarbios dėl to, kad suteikia galimybę neprarasti ryšio su giminėmis ir draugais esančiais užsienyje ar kituose miestuose.

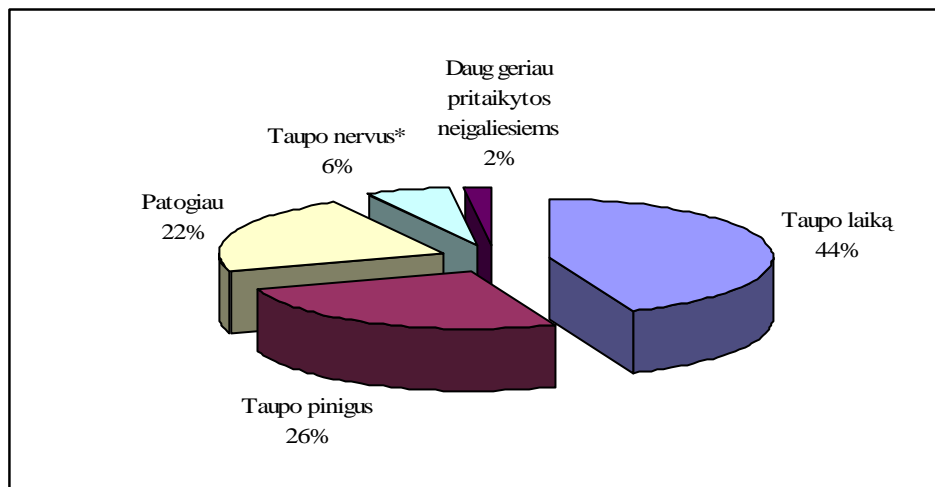
Taip pat respondentai minėjo nuotolinį mokymąsi, o būtent jų VIPT‘uose organizuojamus nuotolinius kompiuterinio raštingumo mokymus regionų gyventojams.

E. bibliotekų katalogų populiarumą tarp respondentų nulėmė jų darbo specifika. Įdiegus galimybę papildyti savo bibliotekos kolekciją interneto užsakymų pagalba, išsprendė nemaža dalis jų darbinių problemų (nebereikia važiuoti į rajono centrą, knygos ir leidiniai dabar atsiunčiami paštu, tai taupo laiką, lėšas ir jėgas).

Populiarios buvo ir internetinės bankininkystės paslaugos. Tarp kitų paslaugų didžiausią dalį sudarė įvairios informacijos paieška bei e. spaudos apžvalgos.

Palyginus šiuos atsakymus su 4-oje lentelėje „Naudojimasis internetu asmeniniais tikslais“ pateiktais duomenimis, matome, kad fokusuotų diskusijų grupių respondentų atsakymai koreliuoja su Statistiko departamento duomenimis.

Į klausimą „Ar matote e. paslaugų pranašumus prieš įprastas paslaugas? Jeigu matote, tai kokius?“ buvo gauti tokie atsakymai:

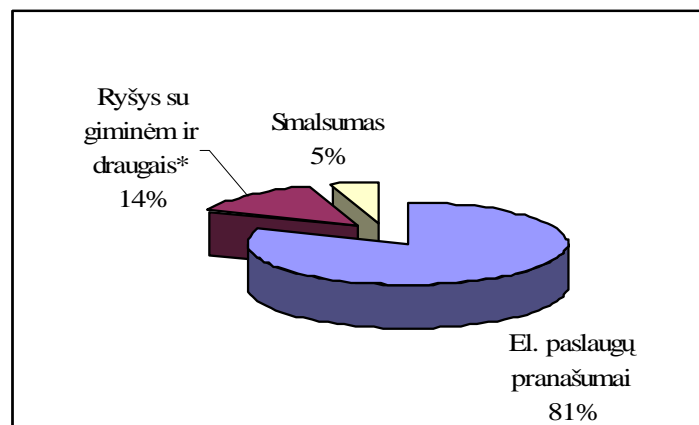

31 pav. E. paslaugų pranašumai (procentais nuo visų atsakymų skaičiaus)

* Internetu galima greičiau išsiaiškinti ir išspręsti iškilusias problemas (respondentai minėjo šį pranašumą kalbėdami apie e. bibliotekų katalogus).

Atsakydami į šį klausimą visi respondentai teigė, kad jie mato pranašumus ir paminėjo tris dažniausiai minimus: greitą, pigų ir patogų.

Į klausimą „Kas skatina Jūsų naudojimąsi e. paslaugomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

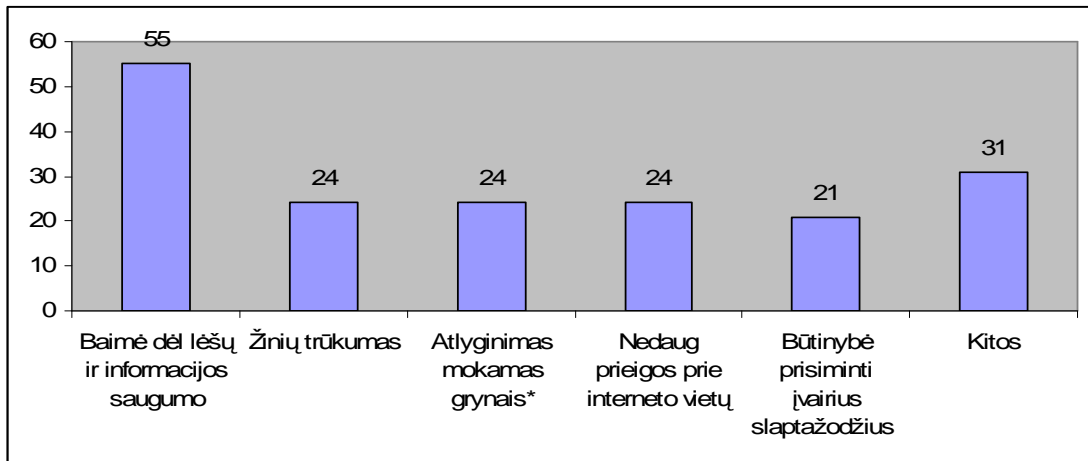

32 pav. Skatinantys veiksniai (procentais nuo visų atsakymų skaičiaus)

* Turima galvoje noras neprarasti ryšio (liečia naudojimąsi el. paštu).

Dažniausiai respondentai nurodė, kad juos skatina e. paslaugų pranašumai prieš įprastas paslaugas. Jaunesni respondentai papildomai nurodė smalsumą.

Į klausimą „Kas Jums trukdo naudotis e. paslaugomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

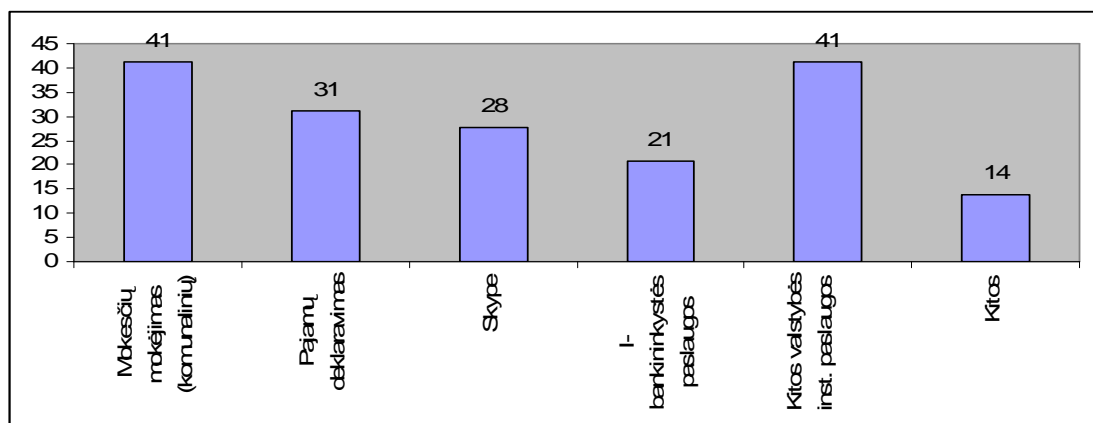

33 pav. Atgrasantys veiksniai (procentas visų dalyvių, pateikusių atsakymą)

* E. Paslaugas respondentai suprato, kaip e. bankininkystės paslaugas.

Didžiausią atsakymų dalį sudarė baimė ir nepasitikėjimas technologijomis, toliau sekė žinių trūkumas. Taip pat buvo teigiama, kad interneto prieigos vietų trūkumas įtakoja daugelio nesiryžimą pradėti naudotis e. paslaugomis. Priežastis dėl kurios dažniausiai nustojama naudotis e. paslaugomis – būtinybė prisiminti daug įvairių slaptažodžių, kuriuos pamiršus yra sudėtinga atstatyti (dažniausia reikia vykti į rajono centrą).

Į klausimą „Kokios Jūsų manymu e. paslaugos labiausiai išpopuliarės artimiausioje ateityje?“ buvo gauti tokie atsakymai:

34 pav. Populiariausios ateities paslaugos (procentas visų dalyvių, pateikusių atsakymą)

Dažniausiai minimi atsakymai iš tiesų sutampa su pastaruoju metu populiarėjančiomis ir labiausiai patinkančiomis respondentams elektroninėmis paslaugomis.

Verta paminėti ir ne tipinius atsakymus:

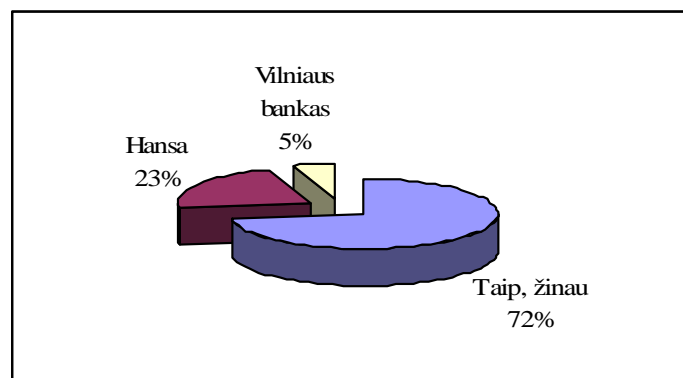
- savo vaikų stebėjimas darželiuose;
- indų plovimas (kompiuterizuoto namo vizija);
- balsavimas rinkimuose.

Į klausimą „Ar naudotumėtės e. paslaugos jei jos taptų mokamomis?“ visų rajonų visi respondentai teigė „Taip“, bet tuo pačiu pripažino kad naudotųsi mažiau.

Tai rodo, kad e. paslaugų pranašumai prieš įprastas paslaugas yra daug didesni nei atrodo iš pirmo žvilgsnio ir kad aukštos kokybės paslaugos bus paklausios net jei taps mokamomis.

Antrosios klausimyno dalies atsakymų analizė:

Į klausimą „Ar esate girdėję apie e. bankininkystės paslaugas ir ar žinote tokių paslaugų pavadinimus?“ buvo gauti tokie atsakymai:

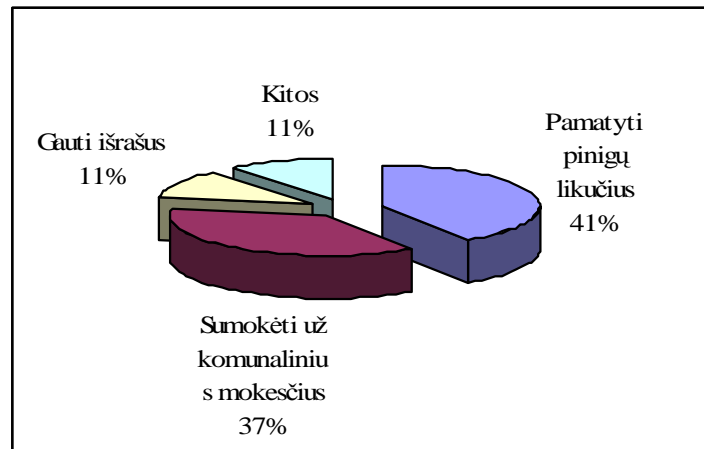

35 pav. E. bankininkystės žinomumas (procentais visų atsakymų skaičiaus)

Visi respondentai teigė žinantys e. bankininkystės paslaugas, dažniausiai minimos buvo Hansabanko paslaugos.

Į klausimą „Kokias paslaugas prisijungus prie e. bankininkystės sistemos Jūs norėtumėte rasti?“ buvo gauti tokie atsakymai:

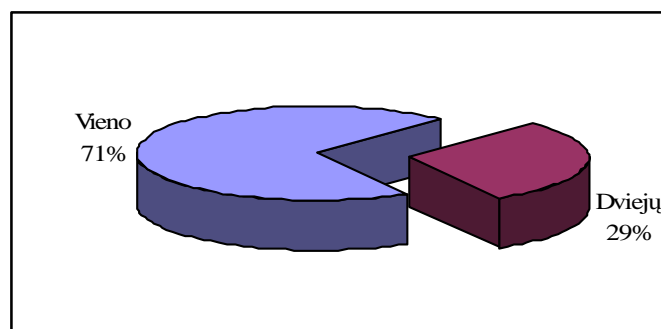

36 pav. E. bankininkystės paslaugų poreikis (procentais visų atsakymų skaičiaus)

Respondentai, nesinaudojantys e. bankininkystės paslaugomis įvardijo pagrindines e. bankininkystės funkcijas ir tik vienas respondentas teigė, kad norėtų galimybės apsipirkti interneto parduotuvėje.

Trečiosios klausimyno dalies atsakymų analizė:

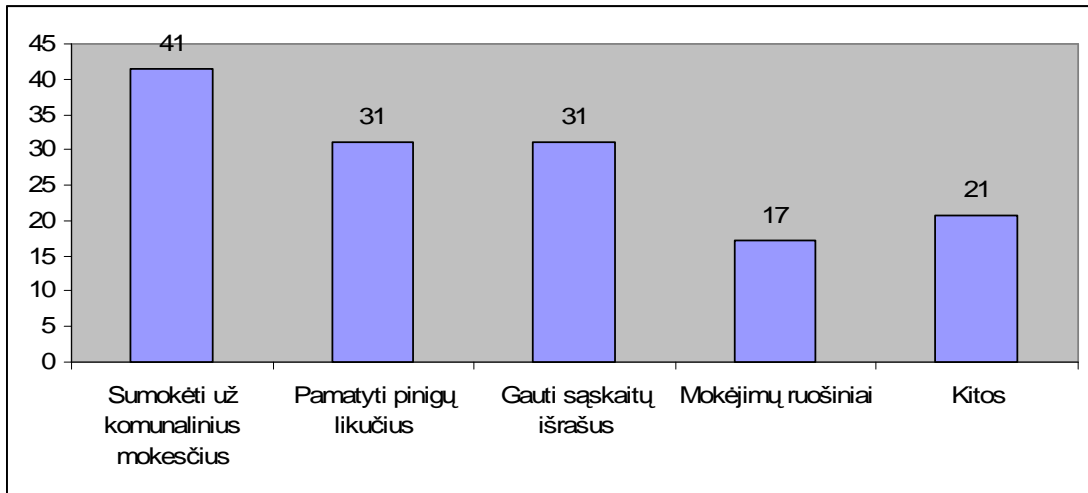
Į klausimą „Naudojatės vieno ar kelių bankų e. bankininkystės paslaugomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

37 pav. Naudojamų e. bankininkystės sistemų kiekis (procentais visų atsakymų skaičiaus)

Didžioji dalis respondentų teigė, kad naudojami vieno banko e. bankininkystės paslaugomis, bet buvo dalis ir tokių, kurie naudojami dviejų. Dviejų bankų e. bankininkystės paslaugomis daugiausiai naudojami Panevėžio raj. respondentai.

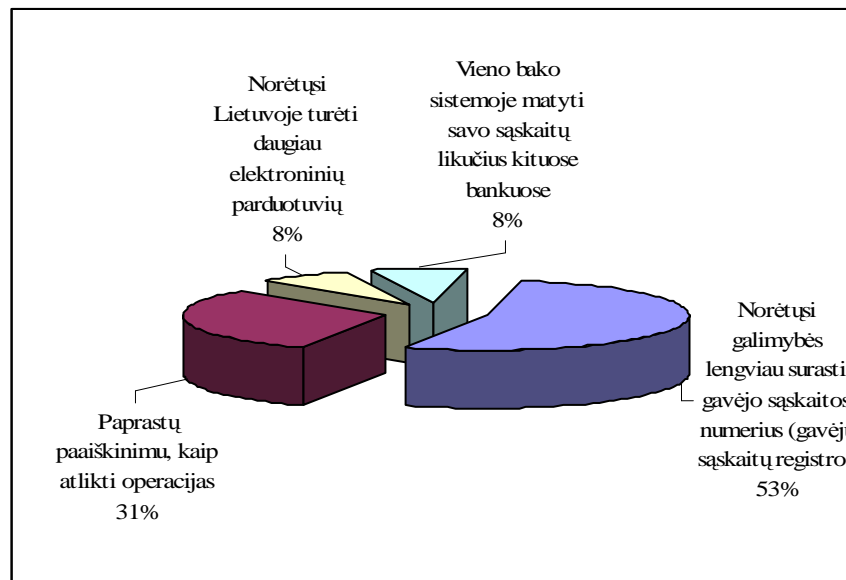
Į klausimą „Kokios e. bankininkystės funkcijos Jums labiausiai patinka?“ buvo gauti tokie atsakymai:

38 pav. Populiariausios e. bankininkystės paslaugos (% visų dalyvių, pateikusių atsakymą)

Kadangi besinaudojančiųjų atsakymai praktiškai sutapo su poreikiais tų, kurie nesinaudoja, galima teigti, kad šios paslaugos yra bazinės ir labiausiai siejamos su e. bankininkystės paslaugomis.

Į klausimą „Kokių funkcijų Jums trūksta?“ buvo gauti tokie atsakymai:

39 pav. Pageidaujamos papildomos galimybės (procentais visų atsakymų skaičiaus)

Dauguma pageidavimų yra susiję su didesniu patogumu ar naudojimo paprastumu. Bet yra ir pageidavimų susijusių su išorinių paslaugų plėtra (galimybės atsiskaityti didesnėje e. parduotuvių erdvėje).

Apibendrinimas: Tai, kad visų diskusijų grupių respondentai turėdami galimybę rinktis tarp fizinių ir analogiškų elektroninių paslaugų rinkosi e. paslaugas, rodo kad e. paslaugų poreikis regionuose yra didelis.

Didžiausia problema, dėl kurios regionų gyventojai nesinaudoja platesnių e. paslaugų spektru yra žinių trūkumas. Jiems trūksta informacijos apie pačias paslaugas (kad tokios egzistuoja) bei informacijos kaip pradėti naudotis tomis paslaugomis.

E. bankininkystės paslaugos yra populiarios respondentų tarpe. Net tie, kurie nesinaudoja, žino jų pavadinimus.

Tie respondentai, kurie naudojami e. bankininkystės paslaugomis sieja jas ne tik su bankinėmis operacijomis, bet ir su galimybe prisijunti prie kitų e. paslaugų portalų (pvz.: VMI EDS). O taip pat šie respondentai nurodė, kad yra pasiryžę pradėti mokėti už galimybę naudotis e. bankininkystės paslaugomis nors šiuo metu prisijungimas prie e. bankininkystės paslaugų yra nemokamas. Be to, daugelis e. operacijų yra pigesnės nei įprastos ar visai nemokamos.

Visa tai indikuoja, kad e. bankininkystė – paslauga kurianti didelę pridėtinę vertę jos naudotojui, tuo pačiu sukianti IRT prieigos poreikį ir skatinanti prasmingą IRT naudojimą.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Remiantis kiekybinių IRT rodiklių analize darau šias išvadas:

1. Šiuo metu Lietuvos regionų gyventojai turi galimybes naudotis IRT priemonėmis, todėl bendraja prasme jie nebėra atskirti skaitmeniniu sklaidu nuo likusių Lietuvos gyventojų.
2. Dauguma Lietuvos regionų gyventojų nesinaudoja IRT priemonėmis ar naudojami jomis neprasmingai ir nedalyvauja Lietuvos informacijos visuomenės plėtros procesuose.
3. Noras naudotis e. paslaugomis verčia regionų gyventojus įsigyti asmeninį kompiuterį ir interneto prieigą namuose.

Remiantis literatūros analize darau šias išvadas:

1. Terminas „skaitmeninis sklaidas“ turi būti diversifikuojamas lygiais, vertinant ne tik ar yra fizinė prieiga prie skaitmeninių technologijų, bet ir ar jos – naudojamos prasmingai.
2. „Tylos zonos“ – skaitmeninės atskirties forma, kurioje yra Lietuvos regionai.
3. E. paslaugos – pagrindinis veiksnys, dėl kurio asmuo integruojasi į informacijos visuomenę, o techninė IRT infrastruktūra ir gyventojų edukacija yra tik priemonės tikslui pasiekti.

Remiantis skaitmeninio sklaido mažinimo priemonių Lietuvoje analize darau šias išvadas:

1. Dauguma investicijų ir pastangų skiriama techninės IRT infrastruktūros plėtrai, todėl skaitmeninio sklaido mažinimo kontekste, šios priemonės Lietuvoje rizikuoja patirti fiasko.
2. Esamų viešųjų e. paslaugų kiekis ir kokybė, daugelyje atveju, nesukuria regionų gyventojams poreikio prasmingai naudoti IRT priemones.

E. bankininkystės paslaugos Lietuvos regionų gyventojams – pagrindinė socialinė inovacija skatinanti prasmingą IRT naudojimą ir integraciją į informacijos visuomenę, nes:

1. E. bankininkystė suteikia galimybes jos vartotojams lengvai pasiekti ir naudotis įvairių valdžios institucijų, komercinių ir kitų organizacijų teikiamomis e. paslaugomis.
2. E. bankininkystės vartotojų skaičius ilgą laiką augo proporcingai gyventojų apsirūpinimui interneto prieiga ir šiuo metu viršija 2 000 000.
3. Komerciniai bankai daugiausiai Lietuvoje investuoja į e. paslaugų kokybę ir prieinamumą (aktyviai dalyvauja tiek techninės IRT infrastruktūros plėtroje, tiek edukaciniuose gyventojų projektuose).

Remiantis fokusuotų diskusijų grupių interviu analize darau šias išvadas:

1. Gyventojai žino, aiškiai supranta ir teigiamai vertina e. paslaugas ir jų pranašumus.
2. Gyventojams trūksta informacijos apie Lietuvoje teikiamas e. paslaugas.
3. Gyventojų netenkina Lietuvoje teikiamų viešųjų e. paslaugų kokybė.
4. E. bankininkystės paslaugos yra populiarios regionų gyventojų tarpe.

Atsižvelgiant į suformuluotas išvadas teikiami štai tokie skaitmeninės atskirties mažinimo Lietuvos regionuose pasiūlymai:

1. Valstybės ir savivaldos institucijoms:
  - a. mažinti investicijas į techninės IRT infrastruktūros plėtrą, didinant investicijas į koordinuojamą, integruotą tarpusavyje, kokybiškų viešųjų e. paslaugų plėtrą;
  - b. didinti bendradarbiavimą su komerciniais bankais, siekiant, kad kuo daugiau viešųjų e. paslaugų būtų prieinamos e. bankininkystės vartotojams;
  - c. švietimo programas papildyti edukacinėmis viešųjų e. paslaugų naudojimo programomis;
  - d. parengti savi-edukacines e. programas, kurios padėtų gyventojams, kurie jau dabar naudojami IRT infrastruktūra, savarankiškai pasirengti prasmingam IRT prieigos naudojimui.
2. Komerciniams bankams:
  - a. didinti e. bankininkystės paslaugų integraciją su valstybės ir savivaldos institucijų bei komercinių ir kitų organizacijų teikiamomis e. paslaugomis (ypač skirtoms regionų gyventojams);
  - b. gerinti e. bankininkystės paslaugų kokybę (didinti siūlomų galimybių kiekį, daugiau dėmesio skirti sistemų aiškumui, patogumui, nuotolinio mokymo priemonėms bei investuoti į technologijų saugumą);
  - c. aktyviau bendradarbiauti su kaimo bendruomenėmis kuriant e. paslaugų infrastruktūrą ne tik miesto, bet ir regionų gyventojams.

3. Pasiūlymai regionų bendruomenėms:

- a. identifikuoti savo narių kompetencijas IRT srityje;
- b. atsižvelgiant į bendruomenės narių kompetencijas ir poreikius e. paslaugoms, organizuoti bendrus susirinkimus, kuriu metu nariai tarpusavyje dalintųsi žiniomis ir patirtimi prasmingo IRT naudojimo kasdieninėje veikloje;
- c. organizuoti mažiau kompetentingų narių apmokymus išnaudojant esamą techninę bei edukacinę infrastruktūrą.
- d. aktyviau reikšti savo poreikius ir lūkesčius e. paslaugoms, valstybinėms ir savivaldos institucijoms, bankams bei kitomis organizacijomis;
- e. labiau išnaudoti e. bankininkystės paslaugų teikiamus pranašumus;
- f. aktyviau dalyvauti e. diskusijose ir kituose e. demokratijos ir informacijos visuomenės vystymosi procesuose.

LITERATŪROS IR KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Šaltiniai

1. Aljansas „Langas į ateitį“. Apie mus. Vilnius: Aljansas „Langas į ateitį“, 2002 m. Prieiga per internetą: <http://www.langasiateiti.lt/apie-langas-ateiti/> [žr. 2007-12-22].
2. Aljansas „Langas į ateitį“. Mokymai naudotis informacinėmis technologijomis: 2006 – 2008 metų projektas. Vilnius: Aljansas „Langas į ateitį“, 2006 m. Prieiga per internetą: <http://www.langasiateiti.lt/projektai/mokymai/2006-2008-projektas/> [žr. 2007-12-22].
3. Aljansas „Langas į ateitį“. Viešųjų interneto centrų tinklas. Vilnius: Aljansas „Langas į ateitį“, 2004 m. Prieiga per internetą: <http://www.langasiateiti.lt/projektai/viesieji-interneto-centrai/tinklas.html> [žr. 2006-12-02].
4. Baltic News Service. Naujienų terminalas, specializuota informacija (Bankininkystė, lizingas, draudimas), dienos naujienos. Vilnius: BNS, 2007-02-14. Prieiga per internetą: <http://www.bns.lt> [žr. 2007-12-26].
5. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LR Vyriausybės. Apie projektą „Valdžios elektroniniai vartai“. Vilnius: IVPK, 2004 m. Prieiga per internetą: <http://www.evaldzia.lt/govgate/showContent.do?cId=1> [žr. 2007-12-05].
6. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LR Vyriausybės. „TNS Gallup“ informacinės plėtros regionuose tyrimo apžvalga. Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LR Vyriausybės, 2005 m. Prieiga per internetą: <http://www.ivpk.lt/nfiles/78.doc> [žr. 2007-12-17].
7. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Bilo ir Melindos Geitsų fondas padės Lietuvos viešosioms bibliotekoms. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2006-11-30. Prieiga per internetą: http://www.bibliotekospazangai.lt/20061130_Seminaras.htm [žr. 2007-12-03].
8. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Bilo ir Melindos Geitsų fondas skiria 35,7 mln. litų paramą viešai interneto prieigai Lietuvos bibliotekose įrengti. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2007-12-04. Prieiga per internetą: <http://www.lnb.lt/lnb/content/news.jsp?docLocator=EAAEE827A26511DC8856746164617373&pathId=&type=NEWS&sortBy=publishDateFromDesc&inlanguage=lt&categoryId=> [žr. 2007-12-19].

9. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Bibliotekos. Vilnius: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2005-07-25.
Prieiga per internetą: <http://www.lrkmlt.lt/index.php/lt/34475/> [žr. 2007-11-29].
10. Lietuvos Respublikos Seimas. LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Nr. IX-1007. Vilnius: Valstybės žinios, 2007-04-19, 21 straipsnio 5 dalis.
Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295949 [žr. 2007-12-30].
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros patvirtinimo. Nr. 0625. Vilnius: Valstybės žinios, 2005-06-08
Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/?cat=31&gr=1> [žr. 2007-11-22].
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos. Nr. 1270. Vilnius: Valstybės žinios, 2005-11-22.
Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/?cat=31&gr=1> [žr. 2007-11-22].
13. Matematikos ir informatikos institutas. Kaimiškujų vietovių informacinių technologijų plačiajuostis tinklo RAIN interneto svetainė. Vilnius: Matematikos ir informatikos institutas, 2004 m. Prieiga per internetą: <http://www.rain.lt/> [žr. 2007-12-12].
14. Organisation for Economic Co-operation and Development. Understanding the digital divide. Paris: 2001.
Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/38/57/1888451.pdf> [žr. 2007-11-11].
15. Projektas „Viešųjų interneto prieigos taškų tinklo plėtra“. Apie VIPT tinklo plėtros projektą. Vilnius: Projektas „Viešųjų interneto prieigos taškų tinklo plėtra“, 2006 m.
Prieiga per internetą: <http://www.vipt.lt/cms/app?service=external/index&sp=5544&sp=4927> [žr. 2007-12-16].
16. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Darbo užmokesčio rodikliai Lietuvoje. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007 m. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2122&PHPSESSID=e6478e1a617b85a23ee967c1655be208> [žr. 2007-12-19].
17. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Informacinės technologijos Lietuvoje 2005. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2005 m.

18. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Informacinės technologijos Lietuvoje 2006. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2006 m. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=1332&download=1&doc=324 [žr. 2007-12-10].
19. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Informacinės technologijos Lietuvoje 2007. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007 m. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=1871&download=1&doc=653 [žr. 2007-12-10].
20. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Lietuvos statistikos metraštis 2007. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007 m., p. 261 – 278.
21. Statistical Office of the European Communities. Information Society statistics. Level of Internet access – households. Luxembourg: Statistical Office of the European Communities, 2007 m. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_population&root=Yearlies_new_population/C/C7/ir031 [žr. 2008-12-04].
22. Sveikatos Ekonomikos Centras. Aiškinamasis "Socialinės apsaugos terminų žodynas". Vilnius: Sveikatos Ekonomikos Centras, 2000 m. Prieiga per internetą: <http://www.sec.lt/pages/zodynas/index.html> [žr. 2007-12-14].
23. Valstybinė mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos. Elektroniniu būdu pateiktų deklaracijų skaičius perkopė 100 tūkstančių. Vilnius: Valstybinė mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos, 2006-04-11.
Prieiga per internetą: <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=10132577> [žr. 2007-12-27].
24. Valstybinė mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos. Mokesčių inspekcija gavo rekordinį deklaracijų skaičių. Vilnius: Valstybinė mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos, 2007-05-05.
Prieiga per internetą: <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=10141902> [žr. 2007-12-27].

Literatūra

25. Castells M. Tinklaveikos visuomenės raida. Informacijos amžius. Ekonomika, visuomenė ir kultūra. I tomas / 2005. Poligrafija ir informatika.
26. Cousins C. Social exclusion in Europe: Paradigms of social disadvantage in Germany, Spain, Sweden and the United Kingdom. Policy & Politics. 1998. Vol. 26.
27. Jordan B. A Theory of Poverty and Social Exclusion. Cambridge: Polity Press, 1996.
28. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Technologija, 1997.
29. Lietuvos informacijos visuomenės diskurso tyrimas. Fokusuotų diskusijų grupės. VU Filosofijos fakulteto Informacijos visuomenės studijų centras. Vilnius, 2004.
30. Mitchell M.M. Exploring the future of the digital divide through ethnographic futures research. First Monday interneto žurnalas. Prieiga per internetą: <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/> [žr. 2007-11-16].
31. Nausėdienė I. Fokusuotos grupės. Diskusijų specifika ir nauda, Marketingo vadyba, 2005.
32. Poter A. B. Zones of silence: a framework beyond the digital. First Monday interneto žurnalas. Prieiga per internetą : <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/> [žr. 2007-11-15].
33. R. Brazienė, J. Guščinskienė. Socialinės atskirties modeliai Lietuvoje. Filosofija. Sociologija. LMA, 2004.
34. Room G. Poverty and Social Exclusion: The New European Agenda for Policy and Research. The Measurement and Analysis of Social Exclusion. Bristol: Policy Press, 1995.
35. Selwyn. N. Rethinking digital divide in adult education. Adults learning. Vol 13, issue 10. Prieiga per internetą: <http://www.infovi.vu.lt/mps/Selwyn%20on%20DIGITAL%20DIVIDE.htm> [žr. 2007-12-14].
36. Šaulauskas, M. P. Tinklo visuomenės plėtra, skaitmeninis sklaidas ir Lietuva. Vilnius, 2000 m. Prieiga per internetą: <http://www.infovi.vu.lt/mps/sklaidas.htm> [žr. 2007-12-02].
37. Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinės atskirtis šiuolaikinėje Europoje. Filosofija. Sociologija. LMA, 2004.

38. Zaleckienė I. Asmuo, visuomenė ir valstybė. Socialinė atskirtis / Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. Vilnius: LSFI, 1998.
39. Birmontienė T., Čekanaičius L., Kanopienė V., Lazutka R., Motiekaitienė V, Petkevičiūtė N., Poviliūnas A., Rimkutė J., Rinkevičius L., Tamutienė I., Vološčiuk I. Žmogaus socialinė raida. Vadovėlis aukštosios mokykloms, Homo Liber, Vilnius, 2001, p. 218.
40. Warschauer. M. Reconceptualizing the digital divide. First Monday interneto žurnalas. Prieiga per internetą: <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/> [žr. 2007-11-15].
41. С.А.Белановский, Метод фокус-групп
<http://www.management.com.ua/marketing/mark053.html> [žr. 2007-10-30].

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270

MIKROEKONOMINĖS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

2 tikslas – SIEKTI, KAD KUO DAUGIAU ĮMONIŲ BŪTŲ KONKURENCINGOS TARPTAUTINIŲ MASTU, O PRAMONĖS IR SU JA SUSIJUSIOS VERSLO STRUKTŪROS IR SUKURIAMA NACIONALINIO PRODUKTO DALIS BŪTŲ ARTIMOS ES ŠALIŲ RODIKLIAMS (8, 10, 13, 14 ir 15 gairės)

Priemonės	Vykdytojai	Terminas	Lėšų poreikis
Skatinti verslumo kultūrą ir sudaryti palankią aplinką mažoms ir vidutinėms įmonėms (15 gairė)			
<i>Skatinti smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumą</i>			
35. Skatinti informacinių technologijų praktinių sprendimų taikymą mažose ir vidutinėse įmonėse; parengti metodinę medžiagą apie elektroninio verslo teikiamas galimybes, naudojamus specializuotus elektroninio verslo sprendimus	Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2007 metų II ketvirtis	bendrieji asignavimai

3 tikslas – SUKURTI ŽINIOMIS IR PAŽANGIOMIS TECHNOLOGIJOMIS SAVO VEIKLĄ GRINDŽIANČIĄ VISUOMENĘ (9 gairė)

Priemonės	Vykdytojai	Terminas	Lėšų poreikis
Sudaryti sąlygas didinti gyventojų kompetenciją ir socialinę sanglaudą IRT naudojimo srityje			
1. Parengti interneto pradmenų ir elektroninių paslaugų nuotolinio mokymo programos Lietuvos gyventojams projektą	Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2007 metų III ketvirtis	0,04 mln. litų, valstybės biudžetas
2. Skatinti tikslines informacinės aplinkos pritaikymo neįgaliems žmonėms programas	Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2005–2008 metai	0,05 mln. litų, valstybės biudžetas

Priemonės	Vykdytojai	Terminas	Lėšų poreikis
3. Kurti ir plėtoti integruotą viešųjų interneto prieigos centrų tinklą ir užtikrinti jo funkcionavimą	Vidaus reikalų ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2005 metų IV ketvirtis – 300 viešųjų interneto prieigos centrų; 2007 metų I ketvirtis – 400 viešųjų interneto prieigos centrų; 2008 metų IV ketvirtis – 200 viešųjų interneto prieigos centrų	9,6 mln. litų (2,2 mln. litų – valstybės biudžetas; 7,4 mln. litų – struktūriniai fondai)
4. Įgyvendinti Visuotinio kompiuterinio raštingumo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1176 (Žin., 2004, Nr. 140-5124)	Švietimo ir mokslo ministerija	2005–2008 metai	bendrieji asignavimai
Modernizuoti viešąjį administravimą panaudojant informacines technologijas			
5. Sukurti ir palaikyti e. valdžios portalą, kuris teiktų viešojo administravimo paslaugas „vieno langelio“ principu	Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2005–2008 metai	6,4 mln. litų (1,5 mln. litų – valstybės biudžetas; 4,9 mln. litų – struktūriniai fondai)
6. Plėtoti saugų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų tinklą – sujungti visus valstybės registrus ir informacines sistemas, užtikrinti saugų ir efektyvų duomenų teikimą Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldos institucijoms, įsijungimą į ES ir valstybių narių administracijų duomenų mainų tarp administracijų programos (IDA) telekomunikacijų tinklus, integruoti apskričių viršininkų administracijų, savivaldybių ir seniūnijų informacines sistemas į saugų valstybinį duomenų perdavimo tinklą, užtikrinti perduodamų asmens duomenų saugumą	Vidaus reikalų ministerija, Susisiekimo ministerija, Žemės ūkio ministerija, Informacinės visuomenės plėtros komitetas, apskričių viršininkai	2008 metų IV ketvirtis	
7. Pasiiekti, kad 85 procentai pagrindinių viešųjų paslaugų būtų perkelta į elektroninę terpę	Vidaus reikalų ministerija, Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2005–2008 metai	
8. Parengti viešųjų paslaugų teikimo naudojant IRT priežiūros metodiką, viešojo administravimo institucijose vykdyti viešųjų paslaugų teikimo naudojant IRT priežiūrą	Vidaus reikalų ministerija	2008 metai	–

Priemonės	Vykdytojai	Terminas	Lėšų poreikis
9. Parengti teisės akto dėl e. valdžios vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas projektą	Informacinės visuomenės plėtros komitetas, Vidaus reikalų ministerija	2005 metų IV ketvirtis	–
10. Parengti įstatymo, reglamentuojančio valstybės informacinių sistemų valdymą, projektą	Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2007 metų III ketvirtis	–
Skatinti žiniomis, inovacijomis, mokslo laimėjimais ir informacinėmis technologijomis grindžiamą ekonomiką			
11. Parengti Inovacijų, skatinančių informacinės visuomenės plėtrą, programą, atitinkančią ES informacinės visuomenės technologijų programos tikslus ir uždavinius	Informacinės visuomenės plėtros komitetas, Susisiekimo ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba	2006 metų IV ketvirtis	0,03 mln. litų, valstybės biudžetas
12. Skatinti mokslinius ir praktinius darbus atvirų šaltinių programinei įrangai pritaikyti	Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2005–2008 metai	0,81 mln. litų, valstybės biudžetas
13. 80-yje procentų šalies teritorijos sudaryti galimybę prie esamų plačiajuosčio ryšio tinklų prisijungti visoms norinčioms smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms bei gyventojams ir mažiausiai 60-čiai procentų viešojo administravimo institucijų bei įstaigų	Susisiekimo ministerija	2006–2008 metai	90 mln. litų (20,8 mln. litų – valstybės biudžetas; 69,2 mln. litų – struktūriniai fondai)

Užimtumo politikos įgyvendinimo priemonės, atsakomybės pasiskirstymas ir finansinių lėšų poreikis

1 tikslas – PRITRAUKTI Į DARBO RINKĄ BEI JOJE IŠLAIKYTI DAUGIAU ŽMONIŲ, UŽTIKRINANT KOKYBIŠKĄ IR SAUGŲ UŽIMTUMĄ, MODERNIZUOJANT DARBO RINKOS IR SOCIALINĖS APSAUGOS SISTEMAS (17–20 gairės)

Priemonės	Vykdytojai	Terminas	Lėšų poreikis
Modernizuoti darbo rinkos institucijas ir optimizuoti teikiamas paslaugas			
45. Plėsti darbo rinkos institucijų informacinių technologijų tinklą, sukurti naujas viešąsias paslaugas, teikiamas elektroniniu būdu bedarbiams, darbdaviams ir socialiniams partneriams	Lietuvos darbo birža, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, socialiniai partneriai	2007–2008 metai	8,6 mln. litų (pagal BPD)

2 PRIEDAS. Fokusuotų diskusijų grupių interviu rezultatai

Pirmosios klausimyno dalies atsakymų analizė:

A. Į klausimą „Kokiomis elektroninėmis paslaugomis Jums yra tekę naudotis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	El. paštas	10	8	11
2.	Skype	10	8	11
3.	E. bibliotekų katalogai	0	0	11
4.	Internetinė bankininkystė	4	4	3
5.	VMI EDS	1	1	2
6.	Elektroninis bilietų pirkimas	1	0	4
7.	One.lt	1	1	0
8.	Nuotoliniai mokymai	0	8	11
9.	Mobiliojo ryšio bendrovių sąskaitų peržiūra	0	2	1
10.	Informacijos paieška (www.google.lt)	0	2	1
11.	Darbo paieška	0	1	0
12.	E. spaudos apžvalga	0	1	1
13.	Abitūros egzaminų rezultatų peržiūra	0	1	0
14.	Žaidimai	0	1	1
15.	Traukinių tvarkaraščiai	0	0	1
16.	Skelbimų puslapiai (www.autoplius.lt)	0	0	1
17.	Stojančiųjų į universitetus rezultatų bazė	0	0	1

B. Į klausimą „Kas skatina Jūsų naudojimąsi e. paslaugomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	E. paslaugų pranašumai	6	4	7
2.	Smalsumas	0	1	0
3.	Ryšys su giminėmis ir draugais*	0	1	2

* Turimas omeny noras neprarasti ryšio (liečia naudojimąsi el. paštu).

C. Į klausimą „Kas Jums trukdo naudotis e. paslaugomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Baimė dėl lėšų ir informacijos saugumo	7	4	5
2.	Žinių trūkumas	1	2	4
3.	Atlyginimas mokamas grynais*	0	7	0
4.	Būtinybė prisiminti įvairius slaptažodžius	0	0	6
5.	Nedaug prieigos prie interneto vietų	0	0	7
6.	Technologijų ir vyresnio amžiaus problema	0	0	4
8.	Nepakankama e. paslaugų plėtra	0	0	2

* Turima omeny internetinės bankininkystės paslaugas.

D. Į klausimą „Ar matote e. paslaugų pranašumus prieš įprastas paslaugas? Jeigu matote, tai kokius?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Taupo pinigus	6	4	3
2.	Taupo laiką	7	4	11
3.	Taupo nervus*	1	1	1
4.	Patogiau	0	0	11
5.	Daug geriau pritaikytos neįgaliesiems	0	0	1

* Internetu galima greičiau išsiaiškinti ir išspręsti iškilusias problemas.

E. Į klausimą „Kokios Jūsų manymu e. paslaugos labiausiai išpopuliarės artimiausioje ateityje?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Mokesčių mokėjimas (komunalinių)	6	4	2
2.	Balsavimas rinkimuose	0	1	0
3.	Indų plovimas	0	1	0
4.	Maisto ir kitų produktų užsakymas	1	0	0
5.	Bilietai apmokėjimas	1	0	0
6.	Savo vaikų stebėjimas darželiuose	1	0	0
7.	Pajamų deklaravimas	1	0	8
8.	Registracija pas gydytojus	1	0	0
9.	Asmens dokumentų užsakymas	1	0	4
10.	Skype	0	0	8
11.	E. bankininkystės paslaugos	0	0	6
13.	Kitų valstybės ir savivaldos inst. paslaugos (SODRA, Registrų centras ir pan.)	0	0	5

F. Į klausimą „Ar naudotumėtės e. paslaugos jei jos taptų mokamomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Taip, bet mažiau	10	8	11

Tai rodo, kad kaina iš esmės nėra pagrindinis naudojimosi e. paslaugomis veiksnys.

Antrosios klausimyno dalies atsakymų analizė:

A. Į klausimą „Ar esate girdėję apie e. bankininkystės paslaugas ir ar žinote tokių paslaugų pavadinimus?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Taip, žinau	10	8	11
2.	Hansa	2	1	6
3.	Vilniaus bankas	0	0	2

B. Į klausimą „Kokias paslaugas prisijungus prie e. bankininkystės sistemos Jūs norėtumėte rasti?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Sumokėti už komunalinius mokesčius	4	3	3
2.	Pamatyti pinigų likučius	4	3	4
3.	Apsipirkti interneto parduotuvėje	1	0	0
4.	Gauti išrašus	0	0	3
5.	Atlikti pavedimus	0	0	2

Trečiosios klausimyno dalies atsakymų analizė:

A. Į klausimą „Naudojatės vieno ar kelių bankų e. bankininkystės paslaugomis?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Vieno	4	4	4
2.	Dviejų	1	0	4

B. Į klausimą „Kokios funkcijos Jums labiausiai patinka?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Sumokėti už komunalinius mokesčius	5	4	3
2.	Pamatyti pinigų likučius	5	4	0
3.	Gauti sąskaitų išrašus	5	4	0
4.	Sumokėti už lizingą	2	1	0
5.	Pateikti paraišką kreditui	1	0	0
6.	Apsipirkti interneto parduotuvėse	1	1	0
7.	Mokėjimų ruošiniai	0	0	5

C. Į klausimą „Kokių funkcijų Jums trūksta?“ buvo gauti tokie atsakymai:

Nr.	Atsakymai	Atsakymų skaičius (vnt.)		
		Vilnius	Alytus	Panevėžys
1.	Norėtusi Lietuvoje turėti daugiau elektroninių parduotuvių	0	1	0
2.	Norėtusi galimybės lengviau surasti gavėjo sąskaitos numerius (gavėjų sąskaitų registro)	1	0	6
3.	Vieno bako sistemoje matyti savo sąskaitų likučius kituose bankuose	1	0	0
4.	Paprastų paaiškinimų, kaip atlikti operacijas	0	0	4